

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a komparatistiky

Bakalářská práce

Viktória Šupšaková

Agatha Christie v české literární kultuře

Agatha Christie in Czech literary culture

Vedoucí práce

Mgr. Markéta Řadová Holanová, Ph.D.

2019

Poděkování

Tímto bych chtěla velice poděkovat své vedoucí Mgr. Markéta Řadová Holanová, Ph.D. za připomínky k mé práci, za nově nabyté znalosti k detektivnímu žánru, ale i k psaní práce jako takové, za cenné rady, nehynoucí trpělivost se mnou a všudypřítomný optimismus a podporu až do odevzdání práce.

Rovněž bych chtěla jmenovitě vyjádřit díky Kačce, Kačce a Terez, které ochotně poslouchaly mé stížnosti, povzbudily mě v nejtěžších chvílích a podržely mě, když už jsem neměla sílu. Děkuju i Denise, Standovi a Aničce, které mi i za pět minut dvanáct byly ochotny pomoci a bez nichž bych práci ani odevzdat nemohla.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. července 2019

Viktória Šupšaková

Abstrakt

V předkládané bakalářské práci se soustředíme na osobnost britské spisovatelky Agathy Christie (1890–1976) a její dílo v české literární kultuře. V úvodu se nachází její stručný životopis a charakteristika nejen prozaického díla, které se řadí k detektivnímu žánru, ale i divadelních her, příběhů psaných pod pseudonymem Mary Westmacott a jiných textů (soupis díla v příloze), s nastíněním kontextu – co ve stejné době publikovali jiní britští spisovatelé ve Velké Británii. Po snaze o definici detektivky se zde nachází historie detektivního žánru, která je rozdělená na světovou a českou část, s těmi nejdůležitějšími osobnostmi tohoto žánru a jejich díly. Následuje těžiště práce, které mapuje česká knižní vydání Agathy Christie, tj. od jejich počátků v roce 1927 až po současnost. Dále se věnujeme recepci jejího díla v české literární kultuře, jak se odrážela na stránkách periodik. V závěru práce se snažíme konstruovat vývoj pohledu na Agathu Christie jakožto spisovatelku detektivního žánru na základě recepce jejího díla a pohledem na nakladatelství, které její dílo vydávaly.

Klíčová slova: Agatha Christie, česká literární kultura, nakladatelství, periodika, česká recepce, detektivní román, 20. století

Abstract

In seen bachelor thesis we focus on British written being Agatha Christie (1890–1976) and her work in Czech literature culture. At the beginning is her brief résumé and characteristics not just of a prosaic work, which is close to detective genre, but also drama plays, stories written under her pseudonym Mary Westmacott and other texts (summary in attachment), with touching of context of what was written but other British writer in Great Britain. After a try of making a definition of detective piece is here seen a history of detective genre, which is divided on world and Czech part, with the most important beings of this genre and their pieces. Following the main part of this thesis maps Czech publishings of Agatha Christie, from the begining in 1927 until these days. Continuing with reception of her work in Czech literature culture and how it was reflected in periodicals. In the end of my work we try to construct evolution of the view of Agatha Christie as a writer of the detective genre at the base of the reception of her work and through the view of publishers who published her work.

Key words: Agatha Christie, Czech literary culture, journal, Czech reception, detective novel, 20th century

OBSAH

Úvod	6
1. Agatha Christie	7
1.1 Biografie	7–9
1.2 Dílo	9–11
1.3 Kontext vydávání prvních knih Agathy Christie ve Velké Británii.....	11–13
2. Detektivka	14
3. Historie detektivního žánru	15
3.1 Světová detektivka	15–16
3.2 Česká detektivka	16–17
4. České překlady a vydání díla Agathy Christie	18
4.1 Periodizace.....	18
4.2 Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské (1896–1945)	18–19
4.3 Mladá fronta (1945–dosud)	19
4.4 Melantrich (1898–1999)	19
4.5 Odeon (1953–1995; 1996–1999; 2000–dosud)	19–20
4.6 Orbis (1921–1997).....	20
4.7 Československý spisovatel (1949-1997).....	20
4.8 Nakladatelství Vyšehrad (1934–dosud)	21
4.9 Nakladatelství s malou publikační činností.....	21
4.10 Divadelní hry.....	21–24
4.11 Dvoujazyčná vydání a vydání v angličtině pro české uživatele.....	25
4.12 Euromedia Group	25
4.12.1 Nakladatelství Knižní klub	26–27
4.12.2 Nakladatelství Kalibr	27–28
4.12.3 Nakladatelství Ikar	29
5. Pozice Agathy Christie v české literární kultuře.....	30–30
6. Závěr.....	37
7. Bibliografie.....	38–41
Příloha 1 - Kompletní bibliografie Agathy Christie	42–45

Úvod

Britská spisovatelka Agatha Christie se celosvětově proslavila svými detektivními příběhy a zapsala se tak do historie detektivního žánru. Nejdříve se podíváme na její stručný životopis a jak se k detektivkám vůbec dostala, poté si v krátkosti představíme její dílo a stručně ho charakterizujeme. V neposlední řadě si představíme několik spisovatelů detektivek, kteří psali a byli publikováni ve stejnou dobu ve Velké Británii jako Agatha Christie.

V další části, když už budeme mít charakterizován detektivní žánr, ve stručnosti se podíváme do historie detektivního žánru jak ve světě, tak i u nás a představíme si ty nejdůležitější osobnosti a jejich díla.

Nejvíce nás ale bude zajímat, kdy se objevila Agatha Christie na českém knižním trhu, ale i v periodikách. Podíváme se na ty nejdůležitější nakladatelství, které vydávaly její tvorbu a na periodika, ve kterých vycházely recenze na její příběhy, ale i reflexe na její spisovatelskou zručnost.

Na závěr se pokusíme zrekonstruovat pohled na osobnost spisovatelky Agathy Christie v české literární kultuře a zjistíme tak, jestli se pohled na ni a její tvorbu v průběhu let měnil.

1. Agatha Christie (1890–1976)

1.1 Biografie

Agatha Millerová se narodila 15. září 1890 ve městě Torquay na jihu Anglie jako nejmladší dítě rodičům Frederickovi a Clare Millerovým. V roce 1906 odjela do Paříže, kde navštěvovala školu pro mladé slečny, která je měla připravit na jejich budoucí život ve společnosti, a studovala tady zpěv a hru na piano.

V roce 1913 se seznámila se svým budoucím prvním manželem Archibaldem Christiem, o rok později na Vánoce se vzali, avšak brzy nato musel Christie odejít do války. V této době začala pracovat jako dobrovolná ošetřovatelka v nemocnici, později se přesunula do nemocniční lékárny a výdejny léků. Právě zde získala své bohaté znalosti o jedech, které později využila v psaní svých příběhů.

Agatha Christie měla při práci v lékárně dostatek volného času, aby v roce 1916 začala pracovat na svém prvním detektivním příběhu. Příběh dokončila a po dlouhém hledání nakladatelství, které by jí bylo ochotno knížku vydat, konečně v roce 1921 vyšel její první román pod názvem *Záhada na zámku Styles* (*The Mystery Affair at Styles*). Kniha ale nezaznamenala větší komerční úspěch, a tak zvažovala, zda bude v dráze spisovatelky pokračovat. Ale vzhledem k tomu, že smlouvou, kterou podepsala u nakladatelství Bodley Head¹, které vydalo *Záhadu na zámku Styles*, se zavázala, že u nich vydá další čtyři knihy, v psaní pokračovala.

Po návratu Archibalda Christieho manželé začali žít rodinný život, usadili se a v roce 1919 se narodilo Agathe Christie její jediné dítě, dcera Rosalind. V roce 1922 vychází její druhá kniha *Tajemný protivník* (*The Secret Adversary*). Následovaly tituly *Vražda na golfovém hřišti* (*Murder on the Links*, 1923), *Muž v hnědém obleku* (*The Man in the Brown Suit*, 1924) a *Poirotova pátrání* (*Poirot Investigates*, sbírka povídek, které vycházely seriálovo v novinách *The Sketch*², 1924) a *Tajemství Chimneys* (*The Secret of Chimneys*, 1925).

1 Londýnské nakladatelství založeno v roce 1887 Johnem Lanem a Elkinem Mathewsem. Od roku 1894 publikují díla „stylish decadence“, zahrnující i notoricky známý literární časopis *The Yellow Book*. Před válkou vycházely „Foundations of the Nineteenth Century“ a Immanuel Kant. Publikovali mainstreamové populární autory, jako je např. Arnold Bennett ale to je vedlo do finančních potíží. Vychází zde i dobře známe knihy z edice Penguin Books. Viz https://en.wikipedia.org/wiki/The_Bodley_Head

2 Časopis *The Sketch* byl britský ilustrovaný, společenský týdeník, který se zaměřoval na vyšší třídu a aristokracii. Serialovo vydával např. Waltera de la Mare a Algernona Blackwooda. Jako první publikoval povídky Agathy Christie, první vyšla v roce 1923 (*Událost na Trafalgarském plese*, *The Affair at the Victory Ball*) a poslední 1997 (*Dokud světlo nepohasne*, *While the Light Lasts and Other Stories*), celkem jich bylo čtyřicet devět.

Viz https://en.wikipedia.org/wiki/The_Sketch

Reakce Agathy Christie, když se dozvěděla, že jí tento časopis bude vydávat povídky: „*Psát pro Sketch – úžasné!*“ in Christie, A.: *Vlastní životopis*, Praha, Knižní klub 2013, s. 296.

Nevýhodnou smlouvu u Johna Lanea vyměnila za smlouvu u vydavatelství William Collins Sons and Co., Ltd.³ (kde⁴ publikovala až do své smrti) a zde vyšel 1926 titul *Vražda Rogera Ackroyda* (The Murder of Roger Ackroyd), „jeden z nejnapínavějších, nejnovátorštitějších a nejoblíbenějších detektivních příběhů dvacátého století“.⁵ Tento titul vyvolal velkou diskuzi,⁶ na jejíž základě mezi odborníky, čtenáři a znalci vznikly v roce 1928 dva soubory pravidel detektivního žánru od spisovatelů S. S. Van Dine a Ronalda Knoxe

Vraždou Rogera Ackroyda na sebe upoutala Christie jako spisovatelka pozornost jak čtenářů, tak kritiků a přichází celonárodní uznání. Následující kniha *Velká čtyřka* (The Big Four) vyšla na začátku roku 1927 a stala se komerčním hitem (prodalo se dvakrát více kusů než *Vražda Rogera Ackroyda*), za to ale pravděpodobně může „špatná reklama“ v podobě zmizení a znovuobjevení Agatha Christie, které bylo ještě pořád v paměti veřejnosti.⁷ V soukromém životě však prožívala značné otřesy – úmrtí milované matky (březen 1926), manžel požádal o rozvod (manželství bylo ukončeno až o dva roky později v roce 1928). Působením tohoto stresu a dlouhodobého zármutku odešla 3. prosince z domu a následně zmizela. Našlo se jen prázdné auto s jejími věcmi, policie vyhlásila pátrání. Po jedenácti

3 Specializovalo se na duchovní a vzdělávací literaturu. V roce 1917 začalo publikovat i fikční literaturu. V edici Collins Crime Club (1930–1994) vyšly v 20.–30. letech knihy spisovatelů zlaté éry detektivek (klasické „murder mystery“ podobné stylem), např.: G. K. Chesterton, R. Austin Freeman, Ronald Knox, Dorothy L. Sayersová, Georges Simenon, Mary Roberts Rinehart, S. S. Van Dine, John Dickson Carr, Ellery Queen, Raymond Chandler, Dashiell Hammett, Rex Stout a další. Úspěch edice můžeme připisovat především autorům, kteří v té době byli ti nejprodávavější spisovatelé detektivek všech dob.

Viz https://en.wikipedia.org/wiki/Collins_Crime_Club, https://en.wikipedia.org/wiki/William_Collins_Sons, https://en.wikipedia.org/wiki/Golden_Age_of_Detective_Fiction

4 Dnes nese nakladatelství název Harper Collins Publishers.

5 Bunson, M. a J. Čermák: *Encyklopedie Agathy Christie: život, dílo, postavy, adaptace*, Praha, Knížní klub 2007, s. 12.

6 *Vražda Rogera Ackroyda* je dílem převratným, protože porušuje nepsaná pravidla detektivního žánru (vypravěč je vrah), která vycházela z obecního mínění, že autor hraje se svým čtenářem férovou hru a čtenář má tudíž možnost vyřešit případ na základě stop stejně jako literární detektiv. Jestli „pravidla“ skutečně Agatha Christie porušila, je otázka, protože názory znalců detektivního žánru (samotní spisovatelé) se rozcházejí. Tato kniha upozornila na novou kompozici detektivky, kterou Christie obohatila o detailněji prokreslený děj, uzavřený okruh podezřelých, kteří se navzájem znají a věnuje se důkladněji i vedlejším motivům, postavám a jejich chování (posouvá to detektivku k románu o lidském chování), jak se uvádí ve Slovníku světových literárních děl (Macura, V. a kol. Praha, Odeon 1989, 2 sv., s. 380.)

Viz Horváth, T.: *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektivného žánru*, Bratislava, Veda 2011, s. 477., <https://www.agathachristie.com/news/2019/playing-by-the-rules-christies-unconventional-crimes>

7 V příběhu *Velká čtyřka* figuruje celonárodní tajná špionážní organizace, někteří čtenáři si mysleli, že Christie se dostala na kloub skutečné tajné organizaci a že ta ji unesla. Samotná autorka ani kritici nehodnotí knihu vysoko, je sice plná vzrušujících momentů, ale chybí jí konzistence a kvalita, navíc když stojí ve stínu knihy předcházející. Možná za to může i jiná kompozice příběhu, která se liší od předchozích, kdy Poirot na konci knihy sezve všechny podezřelé a objasní případ.

Viz [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Big_Four_\(novel\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Big_Four_(novel)), <https://www.agathachristie.com/stories/the-big-four> *Záhada Modrého vlaku* (The Mystery of the Blue Train) vyšla v roce 1928 a přestože byla pro Christie „vždy nenáviděnou“ knihou, kritici ji hodnotí pozitivně říkají, že čtenáři nebudou zklamáni.

Viz https://en.wikipedia.org/wiki/The_Mystery_of_the_Blue_Train, <https://www.agathachristie.com/stories/the-mystery-of-the-blue-train>

dnech se spisovatelka našla v hotelu Hydro v Harrogate. Celá událost byla uzavřena, že došlo ke ztrátě paměti, přesto je toto její zmizení neustále záhadou.

Na svých cestách na Střední východ poznala svého druhého manžela (později velice významného) archeologa Maxe Mallowana,⁸ 1930 byli oddáni a manželství trvalo až do smrti Agathy Christie. Na nalezištích trávila s manželem mnoho času a pomáhala mu při práci, tady i získala mnoho inspirace pro své další knihy, které se odehrávaly v exotických zemích. Přesto nadále pracovala na své spisovatelské dráze a každý rok jí vyšla přibližně jedna kniha.⁹

Kromě psaní románů a povídek byla úspěšná i na poli detektivních divadelních her. Napsala jich kolem šestnácti¹⁰ a mnoho z nich je velice úspěšných. *Deset malých černoušků* (Ten Little Niggers, 1943), *Past na myši* (The Mousetrap, 1952) nebo také *Korunní svědek* (Witness for the Prosecution, 1953) či *Pavučina* (Spider's Web, 1954).

Agatha Christie byla za svou práci (soudpis díla v příloze) odměněna a 1956 obdržela titul Commander of the British Empire a v roce 1971 jí britská královna Alžběta II. udělila titul Dáma britského impéria.

Ke konci života se její zdravotní stav zhoršil, a tak se na veřejnosti už moc neobjevovala.¹¹ Zemřela 12. ledna 1976 ve svém domě ve Wallingfordu v Berkshire.

Podle Guinnessovy knihy rekordů¹² je Agatha Christie nejprodávanější autorkou fikce na světě a podle Index Translationum¹³ je nejpřekládanější autorkou na světě.

1.2 Dílo

8 Sir Max Mallowan (1904–1978): britský archeolog, který se specializoval na historii Blízkého východu. Po vystudování na Oxfordu vedl několik archeologických expedic v Iráku (1933), Sýrii (1935–1938) a Nimrudu (1949–1958). Na několika britských institucích (muzeum, univerzity) spojených s archeologií zastával mnoho úředních pozic. V roce 1968 by pasován na rytíře. Také vydal pár publikací (*Early Mesopotamia and Iran*, 1965, *Nimrud and Its Remains*, 3 vol., 1966 a *Elamite Problems*, 1969).

Viz <https://www.britannica.com/biography/Max-Mallowan>

9 V raných šedesátých letech vznikla v anglicky mluvící části světa tradice „*A Christie for Christmas*“ (volně přeloženo „Christie pod stromeček“), tento sezónní slogan lákal k nákupu knížky Agathy Christie jako vánočního dárku.

Viz http://www.sundaytimes.lk/101226/Plus/plus_01.html

10 Julius Green ve své knize *Curtain Up – Agatha Christie: A Life in Theatre*, která vyšla v roce 2015, píše, že divadelních her je mnohem více, ale do této doby se o nich nevědělo nebo upadly v zapomnění. Nikde nejsou zveřejněné v celé podobě.

11 Poslední veřejné vystoupení bylo v roce 1974 na premiéře filmu *Vražda v Orient expresu* natočeného podle její stejnojmenné knihy.

12 <https://www.guinnessworldrecords.com/news/2018/10/5-page-turning-book-facts>

13 <http://www.unesco.org/xtrans/bsstatexp.aspx?crit1L=5&nTyp=min&topN=50>

Přestože je Agatha Christie známá především svými detektivními příběhy a získala si díky nim celosvětové uznání v tomto žánru, nepsala však pouze je. V její bibliografii můžeme nalézt i divadelní hry, romantické příběhy, autobiografické knihy či pokusy o básně.

Agatha Christie napsala celkem 66 detektivních románů a 14 povídkových souborů,¹⁴ ve kterých různě vystupují její detektivové Hercule Poirot (k řešení případů využívá logiku a analýzu), slečna Marplová (k řešení případů využívá intuici a analogii), Tommy a Tuppence (Pentlička) Beresfordovi (spíše špionážní příběhy), pan Parker Pyne a pan Harley Quin, v některých se však žádný hlavní detektiv objevit nemusí.

Napsala sedm původních divadelních her a devět krát sama zadaptovala své příběhy. Mezi nejúspěšnější patří *Past na myši*, která se hraje v Londýně v divadle St. Martin's¹⁵ nepřetržitě už od 25. listopadu 1952 až dodnes. 18. září 2018 dosáhla milníku 27 500 představení.¹⁶ Za zmínku jistě ještě stojí *Korunní svědek* a *Pavučina*, obě hry jsou rovněž velice úspěšné, první jmenovaná je kritiky považovaná za nejlepší¹⁷ její divadelní hru.

Agatha Christie napsala také knihy pod pseudonymem Mary Westmacott (Mary její druhé křestní jméno, Westmacott její vzdálený příbuzný), které se zcela lišily od její detektivní tvorby. Těchto šest knih jsou romány s autobiografickými rysy o lásce, rodině, vztazích. Její dcera Rosalind Hicks je popsala jako „*bitter-sweet stories about love*“¹⁸ a taky dodala: „*They are, I believe, about love in some of its most powerful and destructive forms.*“¹⁹ Když je Agatha Christie chtěla vydat, tak ani v jednom případě její nakladatel nebyl velmi spokojen s tím, že se odklonila od detektivního žánru a psala tyto romantické příběhy. V době první vydané knížky totiž už byla světově proslavená svými detektivkami. Se svým čtvrtým příběhem u nakladatelství Collins již nepochodila a knihu (a další dvě knihy) jí vyšly u Heinemanna.²⁰ Po dvacet let si byla schopná Agatha Christie udržet svoji pravou identitu v tajnosti. Tyto příběhy nikdy nedosáhly uznání jako detektivní příběhy, objevovaly se na ně příznivé, avšak vlažné recenze.

14 <http://www.agatha.cz/content/dilo>

15 Původně v divadle Ambassador's Theatre, od roku 1974 se přesunula do divadla St. Martin's, které je hned vedle.

16 Je zapsána i do Guinnessovy knihy rekordů. <https://uk.the-mousetrap.co.uk/the-history/>, <https://uk.the-mousetrap.co.uk/about-the-show/>

17 Bunson, M. a J. Čermák: *Encyklopedie Agathy Christie: život, dílo, postavy, adaptace*, Praha, Knížní klub 2007, s. 311.

18 <https://www.agathachristie.com/about-christie/family-memories/the-mary-westmacotts>

19 Tamtéž 18.

20 Nakladatelství Heinemann bylo založeno v roce 1890. Vydávalo třeba Harpera Leeho, Henryho Jamese, Josepha Conrada, Dostojevského, Tolstého, Anthonyho Burgessa, Trumana Capoteho, Grahama Greeneho, Johna Steinbecka a Nabokova.

Viz <https://www.penguin.co.uk/company/publishers/cornerstone/william-heinemann.html>

Kromě těchto nedetektivních knih existují ještě další, které ovšem vyšly pod jejím jménem, dvě z těchto pěti knih jsou u nás neznámé. Sem spadá básnická sbírka jednoduše pojmenovaná *Poems*. Básně vznikaly po dobu celého jejího života a charakterizovány by mohly být takto: „*Jde o básně krátké, konvenční, inklinující k otřepané sentimentalitě. Kdyby pod nimi nebyla podepsána Agatha Christie, zřejmě by nikdy nevyšly, alespoň ne u takového nakladatelství, jakým je Collins.*“²¹ Druhou knihou je *Star Over Bethlehem and Other Stories* a jedná se o dětskou knihu. Obě knihy doposud v češtině nevyšly. V dalších dvou knihách Agatha Christie popisuje své zážitky z cestování. *Pověz mi, jak žijete* se zaměřuje na pobyt na Blízkém východě, kdy pomáhala svému manželovi Maxu Mallowanovi na archeologických vykopávkách. Nejedná se však o žádný odborný popis ale o zábavné vyprávění nadšené spisovatelky. Opět jako u knih se jménem Mary Westmacott, ani tady nebyli nakladatelé nadšení z vydání této knihy, protože odbíhala od detektivního žánru, avšak tato nedetektivka slavila úspěch.²² Nedávno vyšla kniha *Velká výprava – Dopisy a fotografie z putování po Britském impériu*, kterou dal dohromady vnuk Agathy Christie Mathew Prichard. Použil úryvky z *Vlastního životopisu*, dopisů a přidal i fotografie, aby se tak mohlo vylíčit cestování Agathy Christie po Jižní Africe, Austrálii, Novém Zélandu, Havaji a Kanadě, které podnikla se svým prvním manželem Archibaldem Christiem.

Agatha Christie psala *Vlastní životopis* přibližně patnáct let a je to její nejdelší dílo. Nepopisuje v něm však svůj celý život, obsahuje jen některé útržky a vzpomínky (především šťastné dětství, válku, cestování a jen velice málo se zmiňuje o její spisovatelské kariéře). „*I přesto však zůstává tato kniha nejúplnějším a nejintimnějším portrétem Agathy Christie a patří mezi její nejčtivější a nejčtenější tituly.*“²³

1.3 Kontext vydávání prvních knih Agathy Christie ve Velké Británii

Agatha Christie vstoupila na knižní trh se svou *Záhadou na zámku Styles* s belgickým detektivem Herculem Poirotem v době, kdy už detektivní žánr pomalu stoupal ke svému vrcholu.²⁴ Období od 20. až do 30. let 20. století se nazývá jako „Zlatý věk detektivky“,²⁵ v tomto období totiž tvořili ti nejznámější a pro detektivní žánr nejvýznamnější spisovatelé.

21 <http://www.agatha.cz/content/ostatni>

22 „*Nezábavnější a nejčtivější vyprávění, jaké si jen můžete představit, a přitom podává jasný obraz tamních lidí a jejich života. Člověk se musí neustále poušmívat, když čte o postavičkách, které jsou tak zábavné a nádherně živé. A když knížku zavřete, zjistíte, že jste se prosmáli až k takovému porozumění Východu, jakého by se vám nedostalo ani z cestopisných příruček.*“ E. Forbes-Boyd, *Christian Science Monitor*, citováno přes tamtéž 21.

23 [Tamtéž](#) 21.

24 Detektivní žánr vrcholu dosáhl až když začala publikovat Agatha Christie.

Viz Horváth, T.: *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektívneho žánru*, Bratislava, Veda 2011, s. 448.

Tehdy také vznikly klasické detektivní příběhy a jejich klíše (typické malebné britské vesničky, stejné archetypy postav a schémata děje se opakovaly).²⁶

V letech 1921–1927 vychází poslední Doylovy povídky s jeho detektivem Sherlockem Holmesem, a tak ho „nahrazuje“²⁷ Edgar Wallace (1875–1932) se svými kriminálními romány. Psal snadno a rychle, to způsobilo, že vydal přes 93 románů, 59 souborů povídek a 23 her, tato nadprodukce díla se odrážela na kvalitě jeho tvorby.²⁸ Příběhy si byly podobné, šlo o dobrodružné romány o zločinu s postavou detektiva a cudné dívky, kterou detektiv osvobodí z nebezpečí. Jeho příběhy byly nabitě fantastičností, nadpřirozenými jevy, tajnými chodbami, náhodou a sloužily především jako zábava pro měšťáky. Další autor detektivních příběhů tvořící přibližně ve stejné době byl S. S. Van Dine (1888–1939). Přichází na scénu se svým detektivem Philo Vancem – byla to taková postava á la Sherlock Holmes (všeuměl, vševěd, jen byl mnohem majetnější a větší snob). Jeho knihy se neobešly bez množství poznámek, schémat a plánek k vyšetřování, čímž chtěl povzbudit představu, že byl přítomen pátrání. V Evropě měl větší ohlas než v domovských Spojených státech amerických. K „záhadě zamčeného pokoje“²⁹ kterou na scénu uvedl již Edgar Allan Poe (1809–1849) ve svém příběhu *Vražda v ulici Morgue* (1841) značně přispěl John Dickson Carr (1905–1977), který se stal největším odborníkem a taky jich nejplodnějším autorem.³⁰ Jméno, které ještě musí zaznít je Ellery Queen – autorská značka, pod kterou psali dva bratřenci Frederic Dannay (1905–1982) a Manfred B. Lee (1905–1871). Tento detektiv řeší případy se svým otcem „*predovšetkým prenikavými a nečakanými dedukciami, sklbenými skoro jako matematický důkaz*“.³¹ Dorothy L. Sayresová (1893–1957) nikdy nebrala své detektivní příběhy za seriózní literaturu a jakmile jí její detektiv lorda Petra Wimseye zajistil slušné finanční zázemí, obrátila svou pozornost jiným směrem. Přesto dokázala věnovat spoustu času ději a pozadí příběhu. Do svých detektivek vnesla i satiru společnosti a vážná témata,³² a tak naplnila svůj cíl: „[...] vrátit se k viktoriánské koncepci detektivky jakožto zároveň

25 Viz Sýkora, M. a kol.: *Britské detektivky: od románu k televizní sérii*, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2012, s. 63.

26 Viz <https://theses.cz/id/qirk55/00162805-178566622.pdf>

27 „[...] se stal dědicem Doylovy slávy a rychle došel světového ohlasu.“ in Hrabák, J.: *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*, Praha, Československý spisovatel 1986, s. 65.

28 Viz Procházka, M.: *Slovník spisovatelů*, Praha, Libri 2003, s. 754.

29 V zevnitř zamčeném pokoji dojde k vraždě.

30 Horváth, T.: *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektívneho žánru*, Bratislava, Veda 2011, s. 435.

31 Viz tamtéž 30, s. 451.

32 Viz Rollyson, C.: *Critical Survey of Mystery and Detective Fiction (Critical Surveys of Literature)*, Pasadena, Hackensack: Salem Press, Inc, 2008, Revised Edition, Volume 1, s. 1586.

*psychologického a společenského románu.*³³ Za představitele tzv. drsné školy a klasické detektivky bychom měli zmínit Rexa Stouta (1866–1975) a jeho soukromého detektiva Nero Wolfa. Stout se odlišoval od výše zmíněných spisovatelů svým vypravěčským stylem, který byl „*drsnoškolový, hovorový a ironický, jeho stylizácia je založená na „intelektuálnom understatemente – zbavená všetkého pátosu a citovosti, čo zdedil po autoroch drsnej školy*“.³⁴

Do tohoto období vstupuje Agatha Christie, která později bývá označována za „královnu zločinu“ se svými logickými konstrukcemi, detektivkami směřujícími k společenským románům, kdy v popředí stojí sama záhada.

33 Škvorecký, J.: *Nápady čtenáře detektivek*, Praha, AIEP 1965, s. 96–97.

34 Horváth, T.: *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektívneho žánru*, Bratislava, Veda 2011, s. 468.

2. Detektivka

Termín detektivka vznikl z latinského slova *detegere* – odkrývat, odhalovat. Definice detektivního žánru se vyskytuje samozřejmě několik, avšak ve své podstatě se neliší. Jedná se o epický příběh, který se řadí k populárním (a zábavným) žánrům literatury a popisuje průběh odhalování zločinu, který by měl vyústit v odpověď na otázku „kdo je vrah?“. K tomuto cíli by měl dojít čtenář společně s detektivem na základě stop, které v průběhu příběhu objevuje a zjišťuje, zda jsou pravé nebo falešné.

Může být někdy označován jako „policejní román“, „román s detektivy“, „román s tajemstvím“.

3. Historie detektivního žánru

Text v této kapitole je původně z mé předchozí práce *Je velice zajímavé, jak se lidé vraždí*, se kterým jsem se účastnila soutěže Středoškolská odborná činnost v oboru 15. v roce 2015. Nyní byl text upraven a zkrácen.

3.1 Světová detektivka

Detektivní žánr se zrodil z romantismu a poezie amerického spisovatele mysteriózních příběhů Edgara Allana Poea (1809–1849). Poe vytvořil prvního Velkého detektiva – člověka oplývajícího logikou a pozorováním – C. Augusta Dupina. Jeho první příběh s tímto detektivem byly *Vraždy v ulici Morgue* (*The Murders in the Rue Morgue*, 1841), které jsou považovány za první detektivku vůbec. Od tohoto díla se rodí tradice detektivního žánru. Převrat v žánru způsobil neúspěšný lékař Arthur Conan Doyle (1859–1930), který vymyslel detektiva Sherlocka Holmese a jeho pomocníka a zároveň vypravěče jeho příběhů Johna Watsona. Poprvé se tato dvojice objevila v románu *Studie v Šarlatové* (*A Study in Scarlet*) roku 1887, která nebyla moc úspěšná. Holmes si získal oblibu veřejnosti až s druhým dílem *Podpis čtyř* (*The Sign of Four*, 1890) a drží si ji dodnes. Detektivka se zkultivovala od krvavých románů ke společenským, na hru s logickou dějovou linkou a detektiv se stal středobodem příběhu. Následuje „zlatý věk detektivek“ a Agatha Christie.³⁵ Dashiell Hammett (1894–1961) způsobil průlom v dosud zavedeném způsobu psaní detektivek. Píše s velkou převahou realismu, a ve velké míře tak kritizuje tehdejší společnost. Nepsal o detektivech-gentlemanech, ale o brutalitě, korupci, ganzích a násilí v životě v tehdejších USA. Děj se odehrával nikoli na malebném anglickém venkově, ale ve skutečných velkoměstech. Kniha byla mnohem více nabitá dějem a spíše připomínala akční film, tak se zrodil americký styl detektivního románu. Hammetův první takový román byla *Rudá žeň* (*Red Harvest*, 1930), ve kterém vystupuje detektiv tzv. „drsné školy“.³⁶ V jeho stopách pokračovalo mnoho spisovatelů, ale nejvýraznější z nich byl Raymond Chandler (1888–1959) a jeho soukromý detektiv Phil Marlowe, který je bez nějakých vlastností geniálního detektiva. Romány jako třeba *Sbohem bud', láskomá* (*Farewell, My Lovely*, 1940) jsou velice reálné jako u Hammetta. Některé pasáže příběhu se již vůbec nepodobají detektivce, jak ji známe. Další spisovatelé pokračovali v již zavedené formě detektivky anglické či americké. Mezi celosvětově známé

35 Více v kapitole 1. *Agatha Christie (1890–1976)*.

36 Připomíná westernové kovboje, které Hammett převedl do dnešní doby a zasadil do velkoměst. Nebál se napsat ani o politické korupci v USA. Popisuje ji v díle *Skleněný klíč* (*The Glass Key*, 1931), který je považován za jeho vrcholné dílo.

určitě patří Dorothy L. Sayersová (1893–1957) – lord Peter Wimsey, Georges Simenon (1903–1989) – detektiv Jules Maigret, Ed McBain (1926–2005) – 87. revír, P. D. Jamesová (1920–2014) – detektiv Adam Dalgliesh, Dick Francis (1920–2010) – příběhy z dostihového prostředí a Caroline Grahamová (1931) – inspektor Barnaby.

Za zmínku jistě stojí jména autorů severských kriminálních příběhů, které v posledních několika letech získaly veliké popularity, jako např. manželská dvojice Maj Sjöwallová (1935) a Petr Wahlöö (1926–1975), Stieg Larsson (1954–2004) autor trilogie *Milénium*, Jo Nesbø (1960) a jeho detektiv Harry Hole nebo další manželskou dvojici vystupující pod jménem Lars Kepler. Ovšem objevují se i detektivky, které se odehrávají ve středověké Číně – příběhy soudce Ti od Roberta van Gulika (1910–1967). V této souvislosti můžeme zmínit také skotského spisovatele, dříve novináře Petera Maye (1951), který se zviditelnil svou šestidílnou sérií *Čínských thrillerů*. K detektivnímu žánru přispěla v poslední době i spisovatelka J. K. Rowlingová (1965), která začala psát pod pseudonymem Robert Galbraith.

3.2 Česká detektivka

Na základě příběhů Edgara Wallace, které u nás vycházely, začali psát detektivky čeští spisovatelé od konce 20. let až do roku 1948 a později od 2. poloviny 30. let v Rodokapsu.³⁷ Příběhy situovali do anglického prostředí a často autoři vycházeli pod anglickým pseudonymem. Zakladatelem české detektivky se stal Emil Vachek (1889–1964), inspiroval se anglickou tradicí, ale jeho příběhy s detektivem Klubíčkem se odehrávají v Čechách (*Ochránce nebohých*, 1933). Spolu s Čapkem (1890–1938), který napsal *Povídky z Jedné kapsy a Povídky z druhé kapsy* (1929), tedy položili základ obyčejných českých detektivů. Mezi zakladatele žánru patří i Eduard Fiker (1902–1961), který umisťoval děj napínavých soubojů mezi muži zákona a zločinci jak do anglického (*Noc na Arnwaysu*, 1934), tak i do českého (*Zinková cesta*, 1942) prostředí. Po druhé světové válce se detektivce moc nedařilo, a to kvůli nastolenému režimu, který chtěl vytěsnit populární žánr a „zlikvidovat společenské podhoubí zločinnosti“.³⁸ Následovníkem Vachka byl Jiří Štefl, jehož realisticky stylizované příběhy se vyznačovaly fantastickými motivy (*Vraždy ze zvořilosti*, 1947). Od poloviny 50. let se však v socialistických zemích začala objevovat myšlenka, jestli by detektivka mohla využít své popularity k propagačním a výchovným účelům. Detektivka se však měla důkladně proměnit: „*důraz měl být položen na vykreslení práce bezpečnostního aparátu, detektiv měl*

³⁷ „Rodokaps je název několika řad dobrodružných sešitových románů, z něhož se apelativizací stalo i obecné označení pro levné dobrodružné čtivo. Slovo vzniklo jako zkratka pro řadu Románů do kapsy, která vycházela původně od roku 1935. Typickým znakem rodokapsů byla sešitová forma, lákavá barevná obálka a jednoduchý dobrodružný děj.“ viz <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rodokaps>

³⁸ Mocná, D.: *Encyklopedie literárních žánrů: Detektivka*, Praha-Litomyšl, Paseka 2004, s. 110.

*být zbaven individualistické výlučnosti a mnohem více prostoru než dosud mělo být věnováno zachycení společenských souvislostí spáchaného zločinu“.*³⁹ Měla se tak dostat od lehké četby k výpovědi o současné realitě. Pokusili se o to např: L. Šejnina (*Zápisky kriminalistovy*), P. Hanuš (*Jupiter s pávem*, 1957) nebo i Eduard Fiker (*Kilometr devatenáct*, 1960). Detektivka ožila až v 60. letech překladatelskou činností (v této době hlavně autoři „drsné školy“) nebo vlastní tvorbou autorů. Detektivní povídky (*Smutek poručíka Borůvky*, 1966, *Hříchy pro pátera Knoxe*, 1973, *Konec poručíka Borůvky*, 1975) ze současnosti Josefa Škvoreckého (1924–2012) měly charakter „intelektuálních šarád“.⁴⁰ „Českého Maigreta“ úspěšně vytvořil Jiří Marek (1914–1994) jako postavu policejního rady Vacátka (*Panoptikum starých kriminálních příběhů*, 1968). Nejbliže se k oddechové detektivce dostal Václav Erben (1930–2003), který stvořil kapitána pražské kriminálky Michaela Exnera (česká adaptace detektiva Dorothy L. Sayersové). Tato exnerovská vlna pokračovala i v 70. a 90. letech a vytvořila tak páteř domácí produkce detektivky. Za normalizace se dařilo opět sešitové produkci kriminální literatury triviálního typu. Po roce 1989 pokračovaly dosavadní produkce detektivek nebo vznikaly nové s větším použitím postupů americké „drsné školy“. V posledních letech, stejně jako ve světové detektivce, tak i v té české nastává boom a autoři tohoto žánru jenom přibývají.

39 Tamtéž 38, s. 111.

40 Tamtéž 38, s. 111.

4. České překlady a vydávání díla Agathy Christie

4.1 Periodizace

Provedla jsem rešerši⁴¹ v Národní knihovně České republiky, Městské knihovně v Praze, v mé vlastní sbírce díla Agathy Christie, ale pomáhala jsem si i internetovým stránkami <http://www.agatha.cz/>⁴² a <https://www.pitaval.cz/>.⁴³

Věnovala jsem se pouze knižním vydání díla Agathy Christie. Dílo vycházelo i v časopisecké podobě na pokračování jako románová příloha novin (Venkov, Večerní České slovo, Lidové noviny, Světozor, Polední list) a o dva roky (1925) tak předběhlo vydání v knižní podobě. V časopisecké podobě vyšlo pět románů a dvě povídky.⁴⁴

Následující text je rozdělen do kapitoly, které jsou pojmenované podle jednotlivých nakladatelství, které knihy publikovaly. Všechny divadelní hry, které vyšly v průběhu několika let, jsem (pro ulehčení) shrnula do jedné kapitoly. Stejně tak dvoujazyčná vydání a vydání v angličtině pro české uživatele (každému typu vydání se věnovalo jedno nakladatelství). Následuje poslední a nejobsáhlejší kapitola Euromedia Group, pod tuto firmu spadají tři nakladatelství Knižní klub, Kalibr a Ikar. Knihy jsou zde rozděleny nehledě na rok vydání, spadají sem knihy, které vyšly na sklonku nového tisíciletí.

4.2 Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské (1896–1945)

„Soustava agrárních nakladatelství, tiskáren a knihkupectví, rozmístěných na celém území předválečné republiky.“⁴⁵

Toto nakladatelství bylo první, které začalo vydávat dílo Agathy Christie, od roku 1927 do 1934 vydalo pět titulů. *Tajemný odpůrce* vyšel dvakrát.

41 Snažila jsem se postihnout všechna dostupná vydání knih Agathy Christie vydaná v českém jazyce v České republice. Ovšem některá vydání mi mohou chybět, ať už důvodu, že u nás to konkrétní vydání nelze sehnat ve veřejných institucích nebo že jsem ho jednoduše nedohledala. Řídila jsem se především sbírkou v Národní knihovně České republiky, která nemá všechna vydání, jak jsem následně zjistila z PITAVALU, takže jsem některá pak doplnila právě odtud.

42 Webové stránky české Společnosti Agathy Christie, která se věnuje jejímu životu a dílu.

43 PITAVALU – databáze detektivní, thrillerové a špionážní literatury jsou webové stránky vedené českými fanoušky detektivního žánru, kteří se snaží sdružovat informace o tomto žánru. Nachází se zde informace o nových i starých vydání knih, časopisů, povídek, které vyšly v České a Slovenské republice, Československu nebo i z dřívějších dob a píše se zde i o autorech.

44 *Záhadná událost ve Stylesu* (Venkov), *Třináct u stolu* (Večerní České slovo), *Vražda ve vlaku Orient-Expres* (Lidové noviny), *Smrt v oblacích* (Lidové noviny), *Osudná abeceda* (Lidové noviny), *Jeho vysněný sen* (Světozor), *V 9 hodin večer* (polední list).

45 OPELÍK, J., ed.: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Díl 1. A-G, Praha, Academia 1985, s. 491.

Muž v hnědém obleku (1927), *Tajemný odpůrce* (1928), *Poirotova pátrání* (1929), *Tajemný odpůrce* (1929), *Vražda milionáře Ackroyda* (1934), *Záhadná událost ve Stylesu* (1934).

4.3 Mladá Fronta (1945–dosud)

„Nakladatelství zaměřené na českou i světovou beletrii, literaturu pro děti a mládež, odbornou literaturu a praktické příručky pro mládežnické organizace; vydavatel významných časopisů pro mládež.“⁴⁶

Mladá fronta publikovala pouze tři tituly v poměrně velkých časových odstupech. *Pan Poirot se vrací* (Vražda Rogera Ackroyda a Pět malých prasátek) a *Příběhy ze staré Anglie* (Nultá hodina a Sittafordská záhada) jsou sbírky o dvou románech, která vyšly pouze v tomto nakladatelství. Příběh *Pět malých prasátek* vyšel zde dokonce třikrát.

Pět malých prasátek (1959), *Pět malých prasátek* (1969), *Pan Poirot se vrací* (1976), *Příběhy ze staré Anglie* (1983).

4.4 Melantrich (1898–1999)

„Nakladatelství zaměřené na vydávání původní i překladové beletrie a naučné literatury, součást tiskařského, nakladatelského a vydavatelského koncernu spjatého s národněsocialistickou stranou; ve třicátých letech jedno z nejvýznamnějších a nejproduktivnějších českých nakladatelství.“⁴⁷

Titulů zde vyšlo od roku 1988 do roku 1994 celkem pět.

Hadí doupě (1988), *Vražda na faře* (1991), *Vražda na golfovém hřišti* (1992), *Viděla jsem vraždu* (1993) a *Prasklé zrcadlo* (1994).

4.5 Odeon (1953–1995; 1996–1999; 2000–dosud)

„Jedno z nejvýznamnějších nakladatelství poválečného období, soustředěné zprvu na českou i světovou klasickou literaturu, posléze především na soudobou světovou prózu, na publikace z oblasti výtvarného umění, v menší míře na literární vědu a esejistiku a do roku 1960 též na hudbu a hudební vědu.“⁴⁸

46 <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656&hl=mlad%C3%A1+fronta+>

47 <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1832&hl=melantrich+>

48 <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1362&hl=odeon+>

Zde vyšlo dvanáct titulů v letech 1970–1991, z toho dva (*Tříkrát slečna Marplová* a *Muž v mlze*) vyšly dvakrát. *Tříkrát* (i *3x*) *slečna Marplová* obsahuje povídky *Kapsa plná žita*, *Mrtvá v knihovně*, *Není kouře bez ohýnku*. V knize *Muž v mlze: 20 (i dvacet) detektivních povídek* vyšel mix povídek se všemi detektivy Agathy Christie (každý má čtyři): Hercule Poirot, slečna Marplová, Tommy a Pentlička Beresfordovi, pan Parker Pyne a pan Harley Quin. Vyšla tady i nedetektivní kniha, a to *Vlastní životopis*.

Smrt staré posluhovačky (1970), *Vraždy podle abecedy* (1970), *Vždyť je to hračka* (1971), *Tříkrát slečna Marplová* (1972), *Muž v mlze: 20 detektivních povídek* (1977), *Opona: Poslední případ Hercula Poirota* (1979), *Kapsa plná žita* (1981), *Není kouře bez ohýnku* (1982), *Mrtvá v knihovně* (1983), *Zapomenutá vražda: Poslední případ slečny Marplové* (1986), *Muž v mlze: dvacet detektivních povídek* (1987), *Vlastní životopis* (1987), *Deset malých černoušků* (1988), *3x slečna Marplová* (1991)

4.6 Orbis (1921–1997)

„Státní nakladatelství zaměřené na propagaci státu, popularizaci vědy a umění a literaturu faktu.“⁴⁹

Vyšly zde jen čtyři tituly, z toho jeden nebyl detektivka, ale vyprávění Agathy Christie o jejím pobytu na Blízkém východu (*Pověz mi, jak žijete*).

Vražda v Mezopotámii (1969), *Nultá hodina* (1970), *Sittafordská záhada* (1971), *Pověz mi, jak žijete* (1977).

4.7 Nakladatelství Československý spisovatel (1949–1997)

„Kmenové nakladatelství české beletrie a literární vědy, do roku 1989 nejvýznamnější vydavatel zejména původní soudobé tvorby českých autorů.“⁵⁰

Československý spisovatel publikoval v rozmezí let 1971 až 1991 šest titulů, z toho jeden vyšel dvakrát.

Třetí dívka (1971), *18 oříšků k rozlousknutí* (1976), *Třetí dívka* (1977), *Cyankáli v šampaňském* (1980), *Vlak z Paddingtonu* (1982), *Smrt na Nilu* (1985), *Smrt v oblacích* (1991).

4.8 Nakladatelství Vyšehrad (1934–dosud)

49 <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1849&hl=orbis+>

50 <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1635&hl=%C4%8Deskoslovensk%C3%BD+spisovatel+>

„Nakladatelství zaměřené na náboženskou literaturu, českou i světovou beletrii a na historické, teologické a filozofické publikace; do roku 1992 součást vydavatelských podniků Čs. strany lidové.“⁵¹

Vyšlo zde sedm titulů (v jedné knize byly zahrnuty tituly dva) v letech 1969 až 1989.

Oznamuje se vražda (1969), Karibské tajemství (1972), Nakonec přijde smrt (1975), Nekonečná noc (1978), Nemesis (1982), Čas přílivu; Tragédie o třech jednáních (1989).

4.9 Nakladatelství s malou publikační činností

Karel Voleský: *Němý svědek* (1939 v edici Premiér) *Vánoce Hercula Poirota* (1939 v edici Premiér), *Nikotin* (1940 v edici Premiér)

Pražská akciová tiskárna: *Dům na úskalí* (1932)

Vesmír nakladatelská a vydavatelská společnost s. r. o.: *Záhada 7 ciferníků* (1939)

Lidové noviny: *Vražda ve vlaku Orient-expres* (1935), *Smrt v oblacích* (1936)

Národní politika: *Karty na stole* (1938)

Nová osvěta: *Nezabila jsem!* (1948)

Státní nakladatelství kráné literatury a umění, SNKLU: 3x *Hercule Poirot* (1963 v Edice 3x, Třikrát)

Lidová demokracie: *Zkouška nevinny* (1966)

Naše vojsko: *N či M?* (1967 v edice Živé knihy), *Záhada španělské truhly* (1967 v edici Napětí)

Lukasík a spol.: *Poslední weekend* (1948), *Poslední weekend* (1991)

Svoboda: *Pozvánka pro Hercula Poirota* (1975)

Zeras: *Smrt lorda Edgwarea* (1993), *Zlatá brána otevřená* (1994)

Brána: *Břímě* (1996)

Práce: *Schůzka se smrtí* (1970), *Sloni mají paměť* (1974), *Plavý kůň* (1984)

4.10 Divadelní hry

Komerčně úspěšné byly rovněž divadelní hry, jejichž autorkou byla Agatha Christie. Její hra *Past na myši* je nejdéle nepřetržitě hranou hrou na světě.⁵² Jde rovněž o první drama Agathy Christie, jež bylo přeloženo do češtiny. Stalo se tak v roce 1961, autory překladu byli Jaroslav Chuchvalec a Luba a Rudolf Pellarovi, premiéry této inscenace se odehrály dokonce

51 <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1810&hl=vy%C5%A1ehrad+>

52 V londýnském divadle Ambassador's Theatre měla premiéru 25. listopadu 1952. V roce 1974 se hra přesunula do vedlejšího divadla St. Martin's. Je uváděna již přes 66 let. Viz <https://uk.the-mousetrap.co.uk/the-history/>

dvě – 6. ledna v pražském Divadle S.K. Neumanna a 24. května ve Východočeském divadle Pardubice.⁵³

Scénáře vydávala především Dilia⁵⁴ (Československé divadelní a literární jednatelství), která měla jejich realizaci právnicky ošetřenou proti šíření bez její kontroly, nebo Orbis v edici Divadlo.⁵⁵

V knize, ve velké většině ve formátu A4, se za vlastním textem vyskytoval slovníček s výslovností cizích slov (jména postav nebo míst). Ve dvou případech byla kniha doplněna ještě paratextem, *Past na myši* z roku 1961 doprovodil fejeton Václava Řezáče a ve svazku *Detektivní hry*⁵⁶ (1965) doslov Petra Krále.

Václav Řezáč⁵⁷ se zamýšlí nad tím, kdo čte detektivky. Jsou to především muži, protože ženské hodnoty nemůžou být uspokojené rozkoší z řešení záhad. Rovněž se ženám nelíbí, že často bývají obětí, bývají svazovány, otráveny, uspány, uneseny. Když se přece jen některá z žen odváží po knize sáhnout, pak se bude v noci bát každého šustnutí. Zatímco muži v detektivkách nacházejí „*potěšení, jež jim nedovede dát žádný jiný druh literatury. Především je zbavuje nutnosti myslet, a mnoho mužů je, jak se zdá, neobyčejně unaveno myšlením. Detektivní romány si vysloužily pověst rekreativní literatury, je jim přisuzována schopnost rozpouštět jedy vzniklé příliš intenzivní činností duševní.*“⁵⁸ Čtou je všichni muži bez rozdílu věku, vzdělání, povolání, náboženského vyznání.

Druhý paratext⁵⁹ je doslov Petra Krále, který je informačně mnohem víc nabitý, jelikož po krátkém úvodu, proč jsou detektivky pro čtenáře atraktivní a proč se čtou, se věnuje samotné Christie (velice dobrý doklad toho, jak byla Christie v sedmdesátých letech vnímána), „*jejíž sláva sahá doslova po celém světě*“.

53 Hra je průběžně uváděna od šedesátých let do současnosti, poslední premiéra se konala v roce 2017 v plzeňském Divadle J. K. Tyla. K dalším uvedením *Pasti na myši* viz databáze divadelních inscenací provozovaná Divadelním ústavem – Institutem umění, <https://vis.idu.cz/Productions.aspx>

54 „*DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentura (založena r. 1949) je spolek autorů a dalších nositelů autorských práv. Hlavním předmětem její činnosti je zajišťování ochrany autorských práv.*“
Viz <http://www.dilia.cz/index.php/o-nas>

55 Edice vycházela v letech 1961–1970 a obsahuje 121 svazků. Snažila se mapovat různé aktuální trendy, vydávala spisovatele jak české (Václav Havel, František Hrubín, Ivan Klíma, Pavel Kohout, Milan Kundera, Ladislav Smoček, Josef Topol, Milan Uhde, Jiří Voskovec a Jan Werich), tak i světové (Edward Albee, Samuel Beckett, Albert Camus, Friedrich Dürrenmatt, Eugène Ionesco, Harold Pinter, Jean-Paul Sartre, Tom Stoppard).
Viz <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1849&hl=Orbis+>

56 Soubor vyšel v roce 1965 a obsahuje tyto divadelní hry a adaptace: *Deset malých černoušků*, *Past na myši*, *Neočekávaný host*.

57 Viz fejeton Václava Řezáče Detektivkářem snadno a rychle (1942), přetištěno z programu Divadla SKN v Praze in Christie, A.: *Past na myši, detektivní hra o dvou dějstvích*, Praha, Dilia 1961.

58 Christie, A.: *Past na myši, detektivní hra o dvou dějstvích*, Praha, Dilia 1961.

59 Viz Christie, A.: *Detektivní hry*, Praha, Orbis 1965. Divadlo.

Detektivní žánr patří k zábavným žánrům, poskytují příjemnou rekreaci, díky bohu se o nich ví, nejsou zavrženíhodné, jsou kulturně hodnotné. Přišlo se na to pozdě, když už se čtení detektivek považovalo za znamení čtenářské nedostatečné politické vyspělosti. Objevují se všude (film, televize, rádio) a nakladatelství je urychleně dávají do svých edičních plánů. Především divadla poznala, že detektivní hrou nalákají do hledišť diváky. Vše je to ale jenom přirozený důsledek toho, že se dříve v detektivkách viděl „*duchovní a morální jed*“.⁶⁰ Detektivky naplňují čtenářský zájem, který vychází z přirozených lidských vlastností: z potřeby tajemství, fantazie, duševní aktivity a ze smyslu pro hru. „*Jen díky kardinálnímu nedorozumění mohlo být ještě nedávno možné nebrat tyto vlastnosti v úvahu, jen díky kardinálnímu nedorozumění mohlo dojít k tomu, že byly dokonce bezmála chápány a vykládány jako něco, co je v člověku méněcenné a škodlivé.*“⁶¹ Byl to právě Werich, který řekl: „*[...] prosím vás, neberte mi dobrou detektivku. Neberte mi E. A. Poeho, Stevensona, Arbesova Romaneta, E. T. A. Hoffmana, neberte mně i jiné, kteří nejsou tak dokonalí. Já jsem zaplat' pánbůh duševně zdravý, nenáchylný k zločinu a rád si někdy propláchnu hlavu něčím, co mohu hned zapomenout. A jistě že nejsem sám.*“⁶² a těmito slovy by mohl určit, jak by se mělo k detektivkám přistupovat. Voskovec a Werich, kteří měli „vždycky slabost“ na detektivky, rozlišili v předmluvě jedné své hry dva druhy detektivek: racionalistická (příliš logická, vyčerpávající vysvětlení, z autorů např. Friedrich Dürrenmatt) a romantická (barvitost atmosféry, imaginace a útočení na čtenářskou emocionalitu, stimuluje básnivost, z autorů např. E. A. Poe). Král tvrdí, že přisouzení Christie obohacení detektivního žánru o prostředky psychologického románu, čímž ho povznesla na vysokou literární úroveň, není neopodstatněné, ale není to zase hodnocení ne zcela příslušné. „*Detektivky čteme přece z odlišných důvodů, než jsou ty, z jakých saháme po ‚solidní‘ literatuře; jinak by zřejmě nebylo zapotřebí, aby existovaly jako samostatný žánr.*“⁶³ To, co sblížuje detektivku s vysokou literaturou, je její poezie, které se však docílí jen tehdy, když bude sama sebou. Všechno, co si musela detektivka přizpůsobit svému způsobu vypravování, vytváří dráždivé básnické napětí a naše citovost ho může čerpat jen tehdy, „*nesnaží-li se detektivka nečistě přesahovat ambice, s nimiž stojí a padá jako svébytná výrazová oblast*“.⁶⁴ Kultivované prostředky literární psychologizace, sociální kresby mohou pomoci detektivce jen do té míry,

60 Christie, A.: *Detektivní hry*, Praha, Orbis 1965, Divadlo, s. 263.

61 Tamtéž 60, s. 264.

62 Tamtéž 60, s. 264.

63 Tamtéž 60, s. 266.

64 Tamtéž 60, s. 266.

aby zůstala pořád detektivkou. Detektivní žánr je sebejistý v tom, že ví, že je pro čtenáře atraktivní a že čtenáře láká.

Král vyzdvihuje na Christie především její pisatelské řemeslo („*dokonale, osobitě a citlivě zvládnuto umění detektivky*“),⁶⁵ že skrz osvědčená detektivní schémata dává živnost nejsoučasnějším sociálním schématům, že plně využívá možnosti detektivního žánru a dává čtenářům-požitkářům, co chtějí – jsou to tradiční, ohraná klišé. „*Úspěch Agathy Christie nespočívá v tom, že se od nich [klišé] dokázala oprostít, ale naopak v tom, v čem dokázala labužnickým návykům milovníků detektivek vyjít s maximální citlivostí vstříc – včetně těch, které se týkají atmosféry, do jaké má být ‚správná‘ detektivka zasazena.*“⁶⁶ A že dokáže do racionálních detektivek (pozitivismus, víra v logiku, předmětem závažné básnicko-filozofické kritiky z „nejvyšších pozic“) vkládat ženský prvek a fantazii, která se vyskytuje spíše u romantických detektivek (nerespektuje se „uměleckost“, ale ani logičnost spojená s tou racionální, která se považuje za vyšší úroveň; bezděčná naivita, podmanivá panoptikální fantastika, tajné dveře...). Christie je mistrem v popisu scénérií a používání humoru, opět v to řemeslném smyslu a možná to vyniká (a právě) proto, že je žena.

Král si myslí, že z detektivky na jevišti můžeme vytěžit maximum jen tehdy, když budeme hrát, co nejkonvenčněji (silné vědomí žánrových konvencí). Napětí není to, co nám po přečtení detektivního příběhu zůstane v paměti, ale jsou to scénérie (typicky anglický zámek, vesnice...) a archetypální postavy (s tím přebírá detektivka klasické literární vzory příběhů; starý manžel-mladá žena-mileneček), díky kterým dokáže detektivní příběh vyprávět aktuální problémy svým klasickým způsobem vyprávění.

Nejčastějším překladatelem byl Jaroslav Chuchvalec, poté Luba a Rudolf Pellarovi nebo Alena Bernášková, Olga Rychlíková a Josef Váša.

Nakladatelství dalo dohromady i soubor s dílem Christie dle vlastního výběru: *Detektivní hry* (1965; *Past na myši*, *Neočekávaný host*, *Deset malých černoušků*) a *Hercule Poirot zasahuje*, *Korunní svědek*, *Trojčlenka* (1969).

Další divadelní texty vyšly až v nakladatelství Knižní klub,⁶⁷ který začal publikovat i texty dříve nikdy nevydané.⁶⁸

65 Tamtéž 60, s. 269.

66 Tamtéž 60, s. 270.

67 Vydal dva soubory divadelních her (*Detektivní hry* a *Detektivní hry 2*) a také divadelní hry v podobě románové adaptace Charlese Osborna (*Černá káva*, *Pavučina*, *Neočekávaný host*).

68 Více v podkapitole 4.12.2 *Nakladatelství Knižní klub*.

4.11 Dvoujazyčná vydání a vydání v angličtině pro české uživatele

V České republice je možné získat dílo Agathy Christie ve dvoujazyčných verzích od nakladatelství Garamond. Nakladatelství Infoa vydává knihy pouze v angličtině, které slouží k samostudiu.

V edicích nakladatelství Infoa Collins English Readers a Romány Agathy Christie vyšlo dohromady 24 titulů. Jelikož vydavatel je Harper Collins, obálky knih odpovídají britským vydáním knih.

Od roku 2007 do roku 2015 vycházely příběhy Agathy Christie v nakladatelství Garamond, které se především specializuje na „překlady z francouzské a frankofonní literatury a současné izraelské literatury, dále se nakladatelství specializuje na dvojjazyčné knihy, komiksy a detektivky.“⁶⁹ Vycházely ve dvojjazyčné verzi: česko-anglické.

V edici Bilingua Crimi vycházely knihy ve formě maloformátových paperbacků, celkem dvaadvacet titulů (z toho *Případ manželky ve středních letech* a *Podivný šprým* vyšly dvakrát). Ne v každé knize se nachází jen jeden příběh, pokud jde o povídky, tak je v knize příběhů víc. Obal je barevně velmi výrazný s obrázkem. Celá edice si drží jednu grafickou úpravu. Obálky se chopil především grafik Jiří Troskov (jitrodesign), pár kusů se ujala i Marie Nováková.

4.12 Euromedia Group

Euromedia Group, a. s. je v České republice jednou z nejsilnějších a největších firem podnikajících na poli knižního trhu. Vlastní několik nakladatelství, která jsou zaměřené na různé žánry pro snadnější orientaci čtenářům.

Na webových stránkách <https://www.knizniklub.cz/> jsou u jednotlivých knih Agathy Christie uvedené i edice u každého nakladatelství (Knižní klub, Kalibr, Ikar), edice však prochází skrz nakladatelství. Edice jsou Slavný detektiv Hercule Poirot, Slečna Marplová a Jedinečné příběhy královny zločinu. Avšak čtenář nikde jinde než na těchto webových stránkách, nemůže zjistit, do které edice se konkrétní kniha řadí, protože to není uvedeno v knize (tiráž nebo někde jinde), ani to nelze poznat podle nějakého grafického označení na obalu knihy.

Agatha Christie je pro Euromedia Group „*kmenovou autorkou a ,rodinným stříbrem*“.⁷⁰

69 Viz <http://www.e-garamond.cz/index.php?page=obsah&arg1=o-nas>

70 Viz <https://www.knizniklub.cz/knihy/254180-slecna-marplova-a-zahady-povidky.html>

4.12.1 Nakladatelství Knižní klub

„Nabízí především českou literaturu, detektivky, krimi, thrillery, militarie, historické romány a dětskou literaturu. Ke kmenovým autorům KK patří např. Agatha Christie, Dick Francis,⁷¹ Frederick Forsyth,⁷² Ken Follett,⁷³ Robin Cook⁷⁴ či Philipp Vandenberg.⁷⁵“⁷⁶

Rok poté, co začalo nakladatelství Knižní klub vydávat první knihy, začalo vydávat i Agathu Christie. Od roku 1993 se na trhu objevuje tzv. černá řada⁷⁷, která je typická svým vzhledem – černá obálka s šedivou fotografií a výrazným barevným titulem a jménem autorky (první tři knihy *Vražda Rogera Ackroyda*, *Smrt na Nilu*, *Vraždy podle abecedy*, které vyšly v letech 1993 a 1994, se však ještě lišily).⁷⁸

V této podobě vyšlo celé dílo Christie, některé knihy byly dokonce několikrát znovuydané (někdy se lišil obrázek na obálce) a některé tak vyšly vůbec poprvé v českém překladu.

Od roku 2014 vydává Knižní klub detektivní příběhy v nové grafické podobě a v edicích Slavný detektiv Hercule Poirot, Slečna Marplová a Jedinečné příběhy královny zločinu, které od roku 2018 přebralo nakladatelství Kalibr.⁷⁹

Vyšly zde i dva soubory divadelních her: *Detektivní hry* (Past na myši, Svědkyně obžaloby, Pavučina, 2012) a *Detektivní hry 2* (Černá káva, Poslední víkend, A pak už tam nezbyl ani jeden, 2018).

71 Jako bývalý žokej přenesl do svých detektivek prostředí dostihů a sázen. *Smrt favorita*, *Vysoké sázky*, *Motiv koní*, *Cilová rovinka*, *Rozkazem*. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Dick_Francis

72 Častým tématem jeho bestsellerů bývá svět tajných služeb. Ve svých knihách jako např. *Den pro Šakala*, *Vyjednaváč*, *Kobra* předvádí svůj mistrný vypravěčský talent. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Frederick_Forsyth

73 Autor špionážních, historických a válečných příběhů. *Pilíře země*, *Oko jehly*, *Na křídlech orlů*, *Hranice věčnosti*. Viz <https://www.cbdb.cz/autor-802-ken-follett>

74 Coby lékař využívá své znalosti i v psaní svých thrillerů, které se odehrávají v medicínském prostředí: *Kóma*, *Osudná léčba*, *Záchvat*, *Hostitel*. Viz [https://cs.wikipedia.org/wiki/Robin_Cook_\(spisovatel\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Robin_Cook_(spisovatel))

75 Píše literaturu faktu a historické romány, napsal třeba *Údolí Faraonů*, *Tajemství věštíren*, *Pompejan*, *Páté evangelium*. Viz <https://www.cbdb.cz/autor-1549-philipp-vandenberg>

76 <https://www.knizniklub.cz/nakladatele/1655-knizni-klub.html>

77 Vezmeme-li v potaz, že všechny knihy mají stejný vzhled, tak se zde bral ohled i na takové lidi, kteří jsou nejen čtenáři, ale i sběrateli a chtějí mít „svoji Agathu“ vystavenou doma na polici. Sběratelství ještě podporuje fakt, že v jednom roce vycházely knihy v „černé řadě“ ale i v novější podobě (např. *Detektivní hry 2*, 2018, *Tři slepé myšky*, 2016, *Cestující do Frankfurtu*, 2015), aby sběratel mohl mít celé románové a povídkové dílo Christie „stejně“.

78 Obálka byla bílá, jméno autorky černým písmem se nacházelo v záhlaví, pod ním byla umístěna koláž z fotek a kreseb.

79 Více uvedeno v podpodkapitole 4.12.2 *Nakladatelství Kalibr*.

Kromě toho vyšly i čtyři soubory s titulem 3× Hercule Poirot (první kniha se však jmenovala 3× Vraždy) s atraktivní obálkou (nachází se na ní 3D obrázek), kde můžeme najít některá vybraná díla. V roce 2019 má vyjít již pátá kniha v této edici 3× Agatha Christie.

V roce 2016 se nakladatelství rozhodlo uvést na knižní trh sbírku povídek Hercule Poirota ve velmi velkém formátu oproti „běžnému“ zpracování (běžný formát: 126 × 206 mm, formát sbírky: 241 × 297 mm). Učinilo tak ke stému výročí, kdy Agatha Christie vymyslela postavu tohoto belgického detektiva. *Hercule Poirot: Povídky* jsou opravdu sběratelský kousek, „luxusně vypravená, ilustrovaná sbírka zahrnuje více než padesát kratších případů tohoto proslulého belgického detektiva včetně jednoho, který byl ve Velké Británii publikován až sedmdesát let po svém vzniku: *Poirot a záhada na regatě vychází česky poprvé*,“⁸⁰ jak uvádí anotace.

Nesmíme ani zapomenout na to, že Knižní klub vydával i publikace spjaté s osobností Agathy Christie, co se týče její knižní tvorby (*Utajené zápisníky Agathy Christie – Jak se rodily její detektivní příběhy*, John Curran, 2010, *Promyšlené vraždy Agathy Christie – Příběhy a tajemství z jejího archivu*, John Curran, 2012, *Kompletní utajené zápisníky Agathy Christie – Zákulisí promyšlených vražd*, John Curran, 2017) nebo následně pak i jejich adaptací televizních, filmových či divadelních (*Encyklopedie Agathy Christie – Život, dílo, postavy, adaptace*, 2007), její autobiografie (*Vlastní životopis*, 2013) nebo její knihy o cestování na Blízký východ (*Pověz mi, jak žijete*, 2003 a 2012, vyšlo pod jménem Agatha Christie Mallowan⁸¹, *Velká výprava – Dopisy a fotografie z putování po Britském impériu*, 2014). Ke 125. výročí narození Agathy Christie v roce 2015 vydal Knižní klub malou knížku *Malé šedé buňky: Jak to vidí Poirot*, ve které jsou vybrány citáty slavného detektiva z několika knih.

Za zmínku jistě stojí i dvě komiksově verze *Vražda Rogera Ackroyda* (2009) s kresbami Bruna Lacharda a *Záhada Modrého vlaku* (2009) zase s kresbami Marca Piskice.

Také divadelní hry dříve vydané v souborech nebo samostatně, zde vyšly v podobě románové adaptace Charlese Osborna (*Černá káva, Pavučina, Neočekávaný host*), všechny v roce 2016 a v edicích Slavný detektiv Hercule Poirot a Jedinečné příběhy královny zločinu.

4.12.2 Nakladatelství Kalibr

80 <https://www.knizniklub.cz/knihy/219319-hercule-poirot-povidky.html>

81 I když se Agatha Christie podruhé vdala, ponechala si jméno prvního manžela, v té době byla spisovatelka celosvětově známá jakožto Agatha Christie (v podstatě obchodní značka), avšak v soukromí o sobě mluvila jako o paní Mallowanové. V knize *Pověz mi, jak žijete* vypráví o čase stráveném na archeologických nalezištích se svým druhým manželem Maxem Mallowanem, proto právě kniha vyšla pod jménem Agatha Christie Mallowan.

„Nakladatelská značka, která se zaměřuje na vydávání detektivek, napínavých thrillerů, severského krimi a dalších žánrů, v nichž není nouze o prolitou krev.“⁸² Agatha Christie zde vychází od roku 2018 po boku spisovatelů jako Gillian Flynn,⁸³ Angela Marsons,⁸⁴ Harlan Coben,⁸⁵ Louise Pennyová⁸⁶ nebo Dick Francis⁸⁷ a Frederick Forsyth.⁸⁸ Nakladatelství Kalibr navazuje svou činností na Knižní klub, která fungoval v letech 1992–2018.

První kniha, která pod tímto nakladatelstvím vyšla, byla sbírka povídek slečny Marplové (*Slečna Marplová a záhady: Povídky*), graficky evokuje sbírku povídek s Herculem Poirotem, která vyšla v roce 2016 v nakladatelství Knižní klub. Jak uvádí anotace na internetových stránkách nakladatelství jde o „luxusní“⁸⁹ vydání s ilustracemi, ve kterém vychází i některé povídky bez hlavního detektiva slečny Marplové. Kniha vyšla jakožto 10 000. titul nakladatelství Euromedia Group.

Následující knihy (*Muž v hnědém obleku, Němý svědek, Zkouška nevinny*) si drží stejnou grafickou úpravu, která započala již v roce 2014 v nakladatelství Knižní klub. Přestože je na přebalu pořád dominantní černá barva a titul výrazně barevný, tak se od předchozí „černé řady“ trochu liší. Má navíc papírový přebal, na kterém již není fotografie, ale pouze počítačově vytvořené, zjednodušené, lesknoucí obrázky.⁹⁰

Edice jsou dvě: Slavný detektiv Hercule Poirot a Jedinečné příběhy královny zločinu, obě pokračují v již zmíněné nové černé řadě z Knižního klubu. První edice se zaměřuje na příběhy, kde je detektivem Hercule Poirot, do druhé spadají knihy, v jejichž příbězích nevystupují žádní hlavní detektivové Christie.

82 <https://www.kalibr-knihy.cz/#o-nakladatelstvi>

83 Autorka velice úspěšných thrillerů: *Ostré předměty, Zmizelá, Skvrna, Temné kouty*, za které obdržela i různé literární ceny a některé z nich byly i zfilmované. Viz <https://www.cbdb.cz/autor-36288-gillian-flynn>

84 Spisovatelka se věnuje kriminálnímu žánru a napsala detektivky jako *Němý křik, Ďábelské hry, Otevřený hrob...* Viz <https://www.cbdb.cz/autor-83050-angela-marsons>

85 Úspěšný autor mysteriózních románů a thrillerů debutoval knihou *Play Dead, Zázračný lék, Nikomu ani slovo, Drž se* a mnoho dalších. Viz <https://www.cbdb.cz/autor-700-harlan-coben>

86 Autorka klasických detektivek a její knihy bývají řazeny mezi ty nejlepší tituly roku. Napsala knihy *Vražedný chlad, Oživlý kámen, Hladový duch, Kudy vchází světlo*. Viz <https://www.knizniklub.cz/autori/36727-louise-pennyova.html>

87 Jako bývalý žokej přenesl do svých detektivek prostředí dostihů a sázen. *Smrt favorita, Vysoké sázky, Motiv koní, Cílová rovinka, Rozkazem*. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Dick_Francis

88 Častým tématem jeho bestsellerů bývá svět tajných služeb. Ve svých knihách jako např. *Den pro Šakala, Vyjednávač, Kobra* předvádí svůj mistrný vypravěčský talent. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Frederick_Forsyth

89 <https://www.knizniklub.cz/knihy/254180-slečna-marplova-a-zahady-povidky.html>

90 Za nešťastné pokládám to, že se už na přebalu zobrazí klíčový objekt (pistol, dalekohled, stříkačka), který sehrává v příběhu hlavní roli při určování pachatele a může tak čtenáři napovědět při řešení případu a hledání pachatele.

V těchto edicích vychází díla, která už byla dříve několikrát publikovaná, takže žádné novinky. Můžeme ale předpokládat, že se takto bude pokračovat i nadále a vyjde tak i zbytek díla Agathy Christie a toto jen potvrzuje fakt, že je čtenáři pořád čtená a žádaná.

2019 můžeme ještě očekávat vydání *Velké čtyřky*, *Smrti na Nilu* a *Vražd podle abecedy*, která vyjde se seriálovým⁹¹ přebalem, stejně tak jako druhé vydání *Vražd s monogramem* od Sophie Hannah.⁹²

4.12.3 Nakladatelství Ikar

„*Ikar je orientován především na ženské čtenářky, kterým nabízí české a světové romance, společenské romány a memoáry.*“⁹³ Proto není divu, že právě toto nakladatelství začalo vydávat romantické příběhy, které Agatha Christie vydávala pod pseudonymem Mary Westmacott, jako *Nedokončený portrét* (v roce 2019 vyšlo poprvé v češtině) a ke konci tohoto roku i *Odloučení zjara* (vyjde podruhé, první vydání bylo uvedeno pod titulem *Já nebyl u tebe, když přicházelo jaro*, Brána,⁹⁴ 1997). Můžeme předpokládat, že v blízké době vydá i zbylé čtyři knihy, tři z nich vůbec poprvé v češtině a jednu podruhé (*Břímě*, Brána, 1996), z této skupiny.

Agatha Christie se těmito svými knihami zařadí k autorkám jako Paula Hawkins,⁹⁵ Jojo Moyesová,⁹⁶ Liane Moriarty,⁹⁷ Danielle Steelová,⁹⁸ Rosamunde Pilcher,⁹⁹ Barbara Woodová¹⁰⁰ a další, které vychází v tomto nakladatelství.

91 The ABC Murders – trojdílný britský seriál od společnosti BBC z roku 2018.

92 Sophie Hannah „pokračuje“ v díle Agathy Christie, od roku 2014 píše detektivní příběhy s hlavním hrdinou Hercule Poirotem. Loni vyšla její třetí knížka. V plánu je i čtvrtá, která ponese v originálu název „The Killings at Kingfisher Hill“.

93 <https://www.ikar.cz/#o-nakladatelstvi>

94 „*Vydáváme populárně naučnou literaturu, především historickou, v edici Historie, v řadě Osobnosti dějin vycházejí knihy o významných lidech, pro memoárovou literaturu je určena edice Životy. Kromě beletrie (detektivky a prózy známých světových a českých autorů) se zaměřujeme na horolezeckou literaturu a náš ediční plán doplňují původní a překladové tituly v edici Vzdělání.*“ <http://www.brana-knihy.cz/o-nas/>

95 Obě její knížky, thriller *Dívka ve vlaku* a *Do vody*, byly úspěšné a staly se bestsellery. Viz <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/paula-hawkins-83565>

96 Spisovatelka napsala knihy jako *Než jsem tě poznala*, *Život po tobě*, *Sama sebou*, *Zakázané ovoce* a dvakrát byla oceněná za nejlepší romantickou knihu roku. Viz <https://www.knihydobrovsky.cz/autori/jojo-moyes-190578>

97 Autorka ženských románů *Šílené výčitky*, *Manželovo tajemství*, *Tři přání* nebo *Sedmilháčky*, podle které se natočila HBO i stejnojmenný seriál. Viz <https://www.knihydobrovsky.cz/autori/liane-moriarty-190577>

98 Tato spisovatelka romantické literatury a konvenčních dramát patří mezi nejprodávanější spisovatelky na světě. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Danielle_Steel

99 Patří k jedním z nejprodávanějších spisovatelek, je autorkou mnoha romantických příběhů a románů pro ženy. *Zimní slunovrat*, *Návrat domů*, *Jarní vánice*, *Září* a další... Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Rosamunde_Pilcherov%C3%A1

100 Hlavní hrdinky svých románů umísťuje do různých historických období. Knihy *Země odpoledního slunce*, *Věštkyně*, *Dům vzpomínek*, *Hippokratova přísaha*. Viz https://www.megaknihy.cz/209_barbara-wood?p=1

5. Pozice Agathy Christie v české literární kultuře¹⁰¹

První zmínka o Agathe Christie, která se vyskytla v českých novinách, je ze dne 6. května 1926, kdy v příloze časopisu Světozor (r. 26, č. 17–18) vychází její novela *Jeho vysněný sen*, kterou dnešní čtenáři budou znát pravděpodobně už jen pod názvem *Mužnost Edwarda Robinsona*, jež následně vyšla jako součást sbírky povídek *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* (i v britském vydání).

Další zmínka, nyní ne v podobě uvedení jména autorky pod otištěním nějaké její povídky, se objevila ve *Venkově* (r. 21, č. 298) taktéž z roku 1926, ale z 19. prosince, tedy těsně po jejím znovuzobjevení a rovněž i po celosvětovém objevení jakožto autorky románu *Vražda Rogera Ackroyda*, která vzbudila ohlas i diskuzi mezi čtenáři i odborníky. V krátké zprávě se píše, že spisovatelka uzavřela smlouvu s nakladatelstvím Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze na vydávání českých překladů svých románů. Již zde se zmiňuje, jak si Agatha Christie stojí ve světě, že má mnohatisícové náklady svých senzačních románů a „podle zpráv londýnských novin jest zájem o knihy obrovský a každý nový román působí sensaci na knižním trhu.“¹⁰²

Recenze na její tvorbu se objevovaly skrz spektrum různých periodik, mezi ně například patří *Česká osvěta*, *Venkov*, *Lidové noviny*, *Pestrý týden*, *Rozkvět*, *Rudé právo*, *Národní listy*, a *Slovo národa*.

V *Česká osvětě*¹⁰³ vycházely recenze na knihy Agathy Christie v rubrice *Lidová četba* mezi romány dobrodružnými a fantastickými, později mezi romány dobrodružnými a detektivními a psal je člen redakční rady Dr. Tomáš Trnka. Recenze si však nemůžeme představit jako ty dnešní, byly opravdu velice stručné, šlo tedy spíše o anotaci příběhu (tento měsíčník ale sloužil především knihovníkům, ne čtenářům, takže pro jejich účely to zřejmě stačilo). Nejdříve se uvedl překladatel, rok vydání knihy, nakladatelství, počet stran a případně cena. Poté následoval krátký obsah v několika větách (dvě až pět), zmínil se, kdo byl zavražděn a kdo je podezřelý (někdy se dokonce prozradí vrah). A v závěru, opět jednou dvěma větami, se shrnulo hodnocení příběhu.

101 Následující recenze se pohybují z období prvních vydání knih ze 30.–40. let 20. století. Zprávy týkající se osobnosti Agathy Christie jsou pozdější data.

102 *Venkov* 21, 1926, č. 298, s. 6.

103 *Česká osvěta* (Lidovýchovný obzor) se zabývá osvětovou a lidovýchovnou činností. Přináší informace z ČSR i zahraničí. Snaží se o široký tematický záběr a podrobné zpracování některých dílčích problémů. Velká část příspěvků periodika se zaměřuje na knihovnictví v domácích poměrech i v zahraničí. Časopis přináší zprávy na celostátní úrovni. Viz <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/92296/?lang=en>

„Samozřejmě, že i erotický motiv zpestřuje děj knihy, která nemá jiného nároku než zapadnout dlouhou chvíli plynulým proudem rozrušujících událostí.“ (25, 1928–29, č. 2, *Muž v hnědém obleku*)

„Je to dost dobře kombinováno, ovšem běží jen o četbu pro ukrácení chvíle.“ (30, 1933–34, č. 7, *Vražda milionáře Ackroyda*)

„Erotický motiv spestruje tento detektivní příběh. Kniha patří mezi lepší detektivky.“ (30, 1933–34, č. 10, *Záhadná událost ve Stylesu*)

„Spisovatelka dost dobře kreslí postavy a charaktery jednotlivých osob.“ (35, 1938–39, č. 9, *Vánoce Hercule Poirota*)

„Spisovatelka, kterou již známe z četných překladů, osvědčuje svou obratnost vypravěčskou a kombinační i v této detektivce.“ (36, 1938–40, č. 4, *Němý svědek*)

Reflexe na dílo Agathy Christie vycházely i v *Lidových novinách*,¹⁰⁴ ve kterých se kromě recenzí na knihy objevila i reklama na knihy, které brzy vyjdou, a i jistou rozpravu na téma, jestli ženy čtou detektivky. Recenze zde byly už rozsáhlejší, především ale díky popisu děje knihy, názor na knihu byl opět shrnut v pár větách. Vyskytovaly se zde fráze,¹⁰⁵ které jsou míněné jako reklama, nalákání čtenářů *Lidových novin*, aby nepromeškali vydání dalšího čísla, kde již vychází nový román na pokračování.¹⁰⁶ Klade se tady větší důraz na čtenáře, kteří se při začtení do příběhu mohou stát detektivy¹⁰⁷ a pátrat společně s Herculem Poirotem. Postava Hercule Poirota byla tady zachycena jako někdo, kdo byl čtenářům blízký, známý, koho mají čtenáři rádi¹⁰⁸ a jeho jméno mělo skoro stejnou váhu jako jméno autorky.¹⁰⁹ Stal se rovněž hlavním bodem v krátkém převyprávění obsahu (v *České osvětě* se jména neuváděla vůbec).

„Agatha Christie jest uznanou mistryní anglické detektivky. Nic tak nepotvrzuje její znamenitou dovednost ve stavbě zápletek, v kresbě figur i v napínavém dialogu, jako tento

104 V období meziválečného Československa jedny z neúspěšnějších periodik. Zaměřeny na zahraniční kulturu a politiku. Mezi přispěvateli patřili i spisovatelé jako bratři Čapkovi, Eduard Bass, Karel Poláček, ale i prezident T. G. Masaryk a Eduard Beneš. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny

105 „Smrt v oblacích a která začne vycházeti v poledních *Lidových novinách*, jakmile se skončí dosavadní román. Čtete tuto příhodu od začátku, abyste sami posoudili, kdo mohl býti pachatelem neblahého činu a jaká byla situace pana Poirota, který se netušeně stal svědkem zločinu, jež nikdy nedovede vysvětliti. Zamluvte si včas polední *Lidové noviny!*“ in *Lidové noviny* 44, 1936, č. 525, s. 3.

106 *Vražda ve vlaku Orient-Expres* (1935), *Smrt v oblacích* (1935), *Osudná abeceda* (1936).

107 „Nejen to: byla zavražděna – zavražděna před očima všech cestujících, kteří o tom neměli tušení. Můžete si sami tuto událost přezkontrolovati, neboť znamenitá anglická spisovatelka Agatha Christie vypsala ji do všech podrobností [...]“ in *Lidové noviny* 44, 1936, č. 525, s. 3.

108 „Hercule Poirot nikdy čtenáře nezklamal – i tentokrát září jeho moudrý a laskavý úsměv nad všemi komplikacemi a odmění své příznivce vším důvtipem své jemné a něžné duše.“ in *Lidové noviny* 45, 1937, č. 402, s. 3.

109 „Čtenáři *Lidových novin* znají z minula tuto anglickou autorku a připamatují si ji okamžitě, jakmile jim povíme jediné slovo: Hercule Poirot.“ in *Lidové noviny* 45, 1937, č. 402, s. 3.

román, jehož základ tvoří fantastická odezva únosu Lindberghova dítěte.“ (43, 1935, č. 333, *Vražda ve vlaku Orient-expres*)

V jednom čísle časopisu (48, 1940, č. 188)¹¹⁰ se objevila i polemika, jestli ženy čtou nebo nečtou detektivky, bylo to totiž příliš generalizováno. Autor nám chce osvětlit, že ženy nečtou detektýfky,¹¹¹ „*kterýmžto slovem rozumíme škvár, jenž jenom předstírá, že je detektivním románem*“.¹¹² Pokud žena čte „*všelijaké říkání vycházející v barevných knihovnách a morzakových ženských sešitech*“,¹¹³ tak po detektýfce natož po detektivce ani nesáhnou, protože „*román s detektivní zápletkou [považujeme] prostě za druh literární práce, právě tak jako román společenský, mravoličný, milostný, cestopisný, životopisný, dobrodružný a ostatní*“.¹¹⁴ Ovšem mužů, kteří čtou detektivky, a tak „*dbají duševní hygieny, a jsou proto milovníky detektivních románů*“¹¹⁵, není mnoho, ani mezi intelektuály. Co však není vůbec vyrovnané, oproti celkem vyrovnané čtenářské obci (ženy – muži), „*je počet tvůrců skutečně hodnotných detektivních románů. Mezi nimi je totiž tolik žen, že to dokonale boří domněnku jako by ženy tomuto literárnímu žánru nerozuměly.*“¹¹⁶ Mezi zmíněnými ženskými spisovatelkami figuruje Dorothy L. Sayersová („*největší mezi největšími spisovatelkami detektivních románů*“),¹¹⁷ Agatha Christie a Mary Roberts Rinehartová.¹¹⁸ V závěru celého článku jsme důrazně upozorněni, že nemáme posuzovat práce spisovatelů na základě českých překladů. „*Ty jsou totiž ve více než osmdesáti procentech případů vinny toho, že detektivní romány jsou u nás neoblíbeny.*“¹¹⁹ Lidové noviny rovněž oznámily, že se Agatha Christie po boku dalších spisovatelů¹²⁰ v roce 1939 objevila na italském indexu spisovatelů, kteří nesmí být vydáváni ani jinak rozšiřováni. Dotyčný, který se vůči tomu prohřeší, bude potrestán. Detektivky a carterovky¹²¹ se zde zařazují na periferii literatury.

110 šifra jer: Detektýfky a detektivní romány, in *Lidové noviny* 48, 1940, č. 188, s. 3.

111 Použito účelně jako pejorativní označení.

112 Tamtéž 110, s. 3.

113 Tamtéž 110, s. 3.

114 Tamtéž 110, s. 3.

115 Tamtéž 110, s. 3.

116 Tamtéž 110, s. 3.

117 Tamtéž 110, s. 3.

118 Tamtéž 110, s. 3.

119 Tamtéž 110, s. 3.

120 Židovští autoři, Machiavelli, Boccaccio, Balzac, Rabelais, Voltaire, Poe, Wallace, Wellse, Mann, Zweig a další. In *Lidové noviny* 47, 1939, č. 410, s. 7.

121 Příběhy s detektivem Nickem Carterem, který byl hlavní hrdina šestákových románů v šedesátých letech 19. století v USA. <http://www.i-senior.cz/sestakovy-hrdina-nick-carter/>

Další periodikum, které se věnovalo příběhům Agathy Christie, byl *Venkov*.¹²² Kromě zmíněných praktických údajů (překladatel, počet stran, nakladatelství, cena), byl zde vylíčen obsah. Více se zde objevovaly názory na autorku, její pisatelský um a její tvorbu, která byla oceňována jen pozitivními posudky. Uměla čtenáře upoutat, překvapit, pobavit a nechyběla ani „šťastná láska bez níž se neobejde žádná řádná detektivka“.¹²³ Přistupovalo se k ní jako k již slavné, zaběhlé autorce, která nebyla českému čtenáři neznámá¹²⁴ a který už od ní na základě své předchozí četby měl jistá očekávání. Kromě pozitivní reakce na její tvorbu se objevovaly i příznivé reakce¹²⁵ na detektivní žánr samotný, který byl čtenáři nejen oblíben, ale rovněž nebyl vnímán jako něco podřadného.

„*Agatha Christie už není českému čtenářstvu neznáma. Sešlo se již několikrát s jejími duchaplnými detektivkami, do jejichž řady náleží i tato kniha. Lze říci hned, že je to detektivka dobrá: jest originální v námětu, spádná a bystrá ve zpracování a logická v rozřešení spletné záhady.*“ (29, 1934, č. 104, *Záhadná událost ve Stylesu*)

A k závěru nejslavnější knihy Agathy Christie *Vraždy Rogera Ackroyda* píše Dr. Václav Brtník (autor několika recenzí na tuto spisovatelku ve *Venkově*), že nebyl násilný, ale aby byl vyústěným přímé logiky „*je třeba vyspělé vypravovatelské zručnosti. A tu má právě Agatha Christie ve vrcholné míře. Udrží nás v napětí jednou vzbuzeném a dožadujíc se soustředěné pozornosti čtenářovy na každý, zdánlivě nepatrnější detail, odškodní jej za to příjemným vzrušením, pro něž každý z nás občas sáhne k detektivce. – Nebudeme tedy ani tentokráte zklamáni.*“ (29, 1934, č. 30, *Vražda milionáře Ackroyda*)

U periodika *Slovo národa* jsme našli souboj dvou autorů (takto se jmenovala i zpráva v novinách) detektivních románů: Grahama Greena s jeho knihou *Revolver na prodej* a pak Agathu Christie s *Deseti malými černoušky*. Christie je zde označována jako „*jedna z nejlepších spisovatelek detektivních románů*“.¹²⁶ Čtenáři měli svým hlasováním rozhodnout, který román je lepší a mohli vyhrát i ceny v podobě knih.

V *Rozkvětu* vyšly recenze na knihu *Muž v hnědém obleku a Tajemný odpůrce*, první dvě knihy, které od Agathy Christie vyšly u nás. Obě ještě odkazovaly na její nedávné zmizení.

122 Agrární deník. Viz [https://cs.wikipedia.org/wiki/Venkov_\(agr%C3%A1rn%C3%AD_den%C3%ADk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Venkov_(agr%C3%A1rn%C3%AD_den%C3%ADk))

123 In *Venkov* 23, 1928, č. 100, s. 7.

124 „*Jest jednou z nejčtenějších anglických spisovatelek nynější doby a proto není třeba se o jejím díle šíře zmiňovati.*“ in *Venkov* 24, 1929, č. 267, s. 6.; „*Autorka velmi dobrých detektivek Agatha Christie, kterou známe již z několika českých překladů [...]*“ in *Venkov* 29, 1934, č. 30, s. 6.

125 „*Při dnešním kursu, kdy i významní spisovatelé hledají nové možnosti detektivního románu, jenž přestává býti druhem literatury jen potají hltané...*“ in *Venkov* 28, 1933, č. 142, s. 8.

126 In *Slovo národa* 3, 1947, č. 289, s. 4.

Opět poukazovaly na její spisovatelský um, že příběh je vtipný, spleťitý a originální a že i ti, kteří nejsou úplnými fanoušky tohoto žánru, tak se do příběhu začnou.

„... námětem a napínavou zápletkou připomíná detektivní romány, budou čísti se zájmem i největší odpůrci tohoto druhu literatury, neboť pontajíc k sobě čtenáře, postrádá všech nepříjemných forem obyčejné detektivky.“ (20, 1927, č. 37, *Tajemný odpůrce*)

*Rudé právo*¹²⁷ psalo o inscenaci *Deseti malých černoušků* uváděnou Činohrou 5. května, kde zmiňovalo, že jméno Agathy Christie zaručuje, že detektivka je „jak má být“.¹²⁸

*Pestrý týden*¹²⁹ otiskl rozhovor s Agathou Christie („nejúspěšnější anglickou spisovatelkou kriminálních románů“),¹³⁰ nebyl to ale rozhovor ve formě interview. Autor článku E. Selzer spíš jen líčí její život.¹³¹

Párkrát se mezi českými spisovatelkami objevily takové, které byly svým stylem psaní přirovnávané k Agathe Christie. Z nejbližší doby by to byla Veronika Černucká (1979), která je označována jako „česká Agatha Christie“ v recenzi (na online stránkách Vaše literatura) na její knihu *Poslední modlitba*, jež vyšla v roce 2016. Tato začínající česká spisovatelka debutovala v roce 2011 sbírkou detektivních povídek *Noc, kdy jsem měla zemřít*, které se dostalo pozitivní přijetí. Ve své druhé knize (2012) představuje čtenářům svého detektiva – soukromou vyšetřovatelku Taru. Autorka recenze Sabina Hurťáková Hašková popisuje styl psaní Černucké takto: „Její styl vytváření příběhu hodně připomíná klasické detektivky této autorky. Jsou zde dobře charakterizované postavy, skvělá zápleтка, trefné a svižné rozhovory a především velkolepý závěr, ve kterém si Tara pozve všechny aktéry na jedno místo, aby postupně odhalila vraha a všechny jeho činy. Vysvětlí, jak postupoval, co všechno napáchal, jak to provedl, atd. Zkrátka finále, za jaké by se nemusela stydět ani zmíněná královna detektivek.“¹³²

Další česká spisovatelka, jež byla srovnávána s Agathou Christie, pocházela z jižních Čech z Mirotic. „Milena Brůhová [(1931-2014)] se přirovnání brání. Vlastně ani neví, kdo ji tak nazval, snad nějakí „dobří“ kamarádi spisovatelé. Ani by si moc nepřála, aby jí tak čtenáři říkali, neboť Agatha není dvakrát podle jejího gusta. Zdá se jí, že je přece jenom poněkud

127 Deník a ústřední tiskový orgán Komunistické strany Československa (KSČ).

Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Rud%C3%A9_pr%C3%A1vo

128 In *Rudé právo* 27, 1947, č. 288, s. 2.

129 V období 1938–1939 byl na svém vrcholu, co se týče kvality mohl konkurovat světovým obrazovým týdeníkům své doby. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Pestr%C3%BD_t%C3%BDden

130 In *Pestrý týden* 13, 1938, č. 13, s. 12.

131 Některá tvrzení v článku shledávám za nepravdivá nebo sporná. A toto líčení na mě působí jako bulvární článek stylem, který je napsáno.

132 <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospELE/5632-posledni-modlitba>

pasé.¹³³ Byla to oblíbená spisovatelka, patřila do Obce spisovatelů ČR a Asociace autorů detektivní literatury, vyhrála několik cen. Kromě opět podobného stylu psaní, který by se podobal Christie (uměla dobře zachytit a popsat okolí, zabývala se psychologií postav), byla také farmaceutkou, stejně jako Christie za první světové války.

„Severočeská Agatha Christie“ byla Anna Sedlmayerová (1912–1995), která v šedesátých letech slavila svůj literární vrchol. Napsala knihy jako *Pomozte mi, Terezo, Grandlová brož, Láskám hrozí smrt, Dobový kolorit* a další, u kterých je „pozoruhodná logická výstavba zápletky zpravidla knihy vsutku řadila po bok slavné A. Ch., jak nakonec potvrzovaly i ohlas několika zahraničních vydání“.¹³⁴ Žila a publikovala v Ústí nad Labem, do roku 1970 vydala 21 knih, od tohoto roku se dostala „na index“.

Hana Prošková (1924–2002), která jako velice talentovaná začala psát už ve třinácti letech, byla zase označována jako „česká Agatha Christie“. Později kvůli nutnosti obživy se do psaní pustila naplno. Debutovala knihou *Mořeplavba* (1964), jež sklídila úspěch u kritiků i u čtenářů. Kromě toho přistupovala k detektivnímu žánru vážně: „*Je to těžký žánr s velkou dávkou hlavolamu, který člověk rád řeší, navíc z citových aspektů, protože jinak by to nebyla detektivka. [...] Záleží však na tom, abychom ji [detektivku] dělali seriózně, abychom ji mohli zařadit mezi dobrou literaturu, kterou čtenáři potřebují k odpočinku.*“¹³⁵

Ke stylu psaní Agathy Christie se ještě vyjádřil Josef Škvorecký v Lidových novinách z roku 2004 v článku *3+1 portrét slavných autorů detektivek očima Josefa Škvoreckého*, kde opět jako mnoho lidí před ním vyzdvihuje řemeslo, které spisovatelka velice dobře ovládala a skrz citát jedné z postav samotné Agathy Christie podal vysvětlení, v čem tkví její úspěch. Její literární alter ego, autorka detektivek paní Oliverová, říká: „*Myslela si, že v rámci toho žánru byly její detektivky docela dobré. Některé ne tak docela dobré a některé mnohem lepší než jiné. Byla to žena, která měla štěstí, že se jí v psaní podařilo najít figl, takže spousta čtenářů to chtěla číst.*“¹³⁶

V roce 1964 v novinách *Nové knihy* vyšel článek s překladatelkou Agathy Christie Evou Kondrýsovou. Ona shrnula její pisatelskou činnost jednoduše: „*Jenže Agatha Christie není Mickey Spillane.*“¹³⁷ *To je právě to, že ona umí psát.*“¹³⁸

133 Chmelík, J.: Jihočeská Agatha Christie: Na mordy si troufne, pohádek se boji, in *Venkov* 3, 1991, č. 184, s. 5.

134 Píša, V.: Severočeská Agatha Christie?, in *Region* 2, 1992, č. 37, s. 5.

135 Prošková, H. a D. Štětínová: Česká Agatha Christie: Na návštěvě u spisovatelky Hany Proškové, in *Večerní Praha* 27, 1981 č. 194, s. 6.

136 Škvorecký, J.: 3+1 portrét slavných autorů detektivek očima Josefa Škvoreckého: Detektivní povídky Karla Čapka – Královna Agatha Christie – Rex Stoute a jeho Nero Wolfe – Drsná škola Dashiella Hammet, in *Lidové noviny* 17, 2004, č. 166, s. 16.

Dle předchozího přehledu shrnutí recenzí a reflexí na Agathu Christie a její dílo bychom mohli říci, že se již od začátku jejího výskytu v českém tisku objevovaly na ni jen kladné posudky. A to nejen na ni samotnou, ale i na detektivní žánr, který v kolokaci s jejím jménem byl vnímán pozitivně, a ne jako něco podřadného a na periferii literatury. Postupně jen utvrzovala své neotřesitelné postavení v detektivním žánru a stala se v jistém slova smyslu synonymem pro dobrou detektivku. Mohl za to jistě i její spisovatelský um, že dokázala čtenáře zaujmout, napnout a při tom také pobavit. Ovládala své řemeslo dobře a rozuměla mu, to se objevuje průřezově skrz všechny recenze.

137 Mickey Spillane (1918–2006): americký spisovatel detektivních novel tzv. drsné školy a vytvořil postavu soukromého detektiva Mika Hammera, jeden z nejprodávanějších amerických spisovatelů. Měl chabou konstrukci příběhu a popis psychologie postav, to se snažil „vynahradiť“ živým a barevným popisem násilí a choval se ke svým čtenářům bezohledně, což je zase na druhé straně přitahovalo. Viz Carl Rollyson: *Critical Survey of Mystery and Detective Fiction (Critical Surveys of Literature)*, Pasadena, Hackensack: Salem Press, Inc, 2008, Revised Edition, Volume 1, s. 1634.

138 Kondrýsová, E.: *Záhadný Belgičan v Praze: Překladatelka o knihách Agathy Christie*, in *Nové knihy* 23, 1964 č. 17, s. 1.

6. Závěr

V této bakalářské práci jsme se zabývali osobností britské spisovatelky Agathy Christie a její pozicí v české literární kultuře. Soustředili jsme se na vydávání jejího díla v českých nakladatelstvích a na způsob, jakým byla přijímána (především) literárními kritiky.

Za první republiky vycházela Agatha Christie v celém spektru nakladatelství – od drobnějších a efemérnějších podniků (např. Vesmír) přes nakladatelství prakticky specializovaná na vydávání detektivního žánru (Karel Voleský) po velké koncerny (Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské. Během druhé světové války vydávání překladů Agathy Christie prakticky stagnovalo.

Po konci druhé světové války začalo její dílo vycházet v několika velkých a na knižním trhu etablovaných nakladatelství jako Melantrich, Vyšehrad, Orbis, Odeon, Československý spisovatel, Dilia (pro její divadelní hry). Nabídka titulů už byla pestřejší.

Svůj boom a mohli bychom říci „zlatý věk“ zažívá Agatha Christie až nyní, kdy se celého jejího díla, a to nejen detektivních románů a sbírek, chopil Knižní klub a od roku 1993 ji plynule vydává. Vyhradil jí speciální „černou řadu“, ve které je možné rozlišit tři subedice. Tato „černá řada“ je jedním z pilířů firmy Euromedia Group. Po vydání celého jejího díla začal vydávat knihy znovu v novém grafickém provedení. V letošním roce se na knižním trhu objevil i titul, který Agatha Christie vydala pod pseudonymem, jenž v češtině vychází vůbec poprvé. Mohli bychom tedy říci, že je o Agathu Christie dobře postaráno a čtenáři mají široké spektrum možností, jak poznat její tvorbu i ji samotnou (doprovodné knihy k její osobě).

Na základě zkoumaných recenzí skrz spektrum českých periodik (Venkov, Česká osvěta, Lidové noviny...) můžeme říci, že již od začátku, kdy se u nás v roce 1927 objevila na knižním trhu svou knihou *Muž v hnědém obleku* byla prezentována jako úspěšná a uznávaná spisovatelka, jejíž jméno časem začalo „automaticky“ znamenat dobrou detektivku.

že se k nám dostane kvalitní detektivní příběh. Své uznání si především získala svým spisovatelským umem, jinak řečeno ovládala své řemeslo. Uměla své čtenáře zaujmout napsáním, překvapit, patřila proto k oblíbeným spisovatelkám. Ve spojení s ní byl detektivní žánr vnímán v pozitivním světle jako plnohodnotný, a ne jako ten, který by měl stát na periférii literatury.

7. Bibliografie

Prameny

Česká osvěta

25, 1928–29, č. 2.

30, 1933–34, č. 7.

30, 1933–34, č. 10.

35, 1938–39, č. 9.

36, 1938–40, č. 4.

Lidové noviny

43, 1935, č. 333.

44, 1936, č. 525.

45, 1937, č. 402.

45, 1937, č. 402.

48, 1940, č. 188.

Venkov

21, 1926, č. 298.

23, 1928, č. 100.

24, 1929, č. 267.

28, 1933, č. 142.

29, 1934, č. 104.

29, 1934, č. 30.

Slovo národa

3, 1947, č. 289.

Světobzor

26, 1925-1926, č. 17-18.

Pestrý týden

13, 1938, č. 13.

Rozkvět

20, 1927, č. 37.

Rudé právo

27, 1947, č. 288.

Chmelík, J.: Jihočeská Agatha Christie: Na mordy si troufne, pohádek se bojí, in *Venkov* 3, 1991, č. 184, s. 5.

Kondrýsová, E.: Záhadný Belgičan v Praze: Překladatelka o knihách Agathy Christie, in *Nové knihy* 23, 1964 č. 17, s. 1.

Král, P.: *Detektivky, divadlo a paní Christie*, in Christie, A.: *Detektivní hry*, Praha, Orbis 1965. Divadlo.

Píša, V.: Severočeská Agatha Christie?, in *Region 2*, 1992, č. 37, s. 5.

Prošková, H. a D. Štětínová: Česká Agatha Christie: Na návštěvě u spisovatelky Hany Proškové, in *Večerní Praha* 27, 1981 č. 194, s. 6.

Řezáč, V.: *Detektivkářem snadno a rychle* (1942), přetištěno z programu Divadla SKN v Praze in Christie, A.: *Past na myši, detektivní hra o dvou dějstvích*, Praha, Dilia 1961.

Škvorecký, J.: 3+1 portrét slavných autorů detektivek očima Josefa Škvoreckého: Detektivní povídky Karla Čapka – Královna Agatha Christie – Rex Stoute a jeho Nero Wolfe – Drsná škola Dashiella Hammet, in *Lidové noviny* 17, 2004, č. 166, s. 16.

<https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospELE/5632-posledni-modlitba>

Odborná literatura

Bunson, M. a J. Čermák: *Encyklopedie Agathy Christie: život, dílo, postavy, adaptace*, Praha, Knižní klub 2007.

Cigánek, J.: *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*, Praha: SNDK 1962.

Horváth, T.: *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektivneho žánru*, Bratislava, Veda 2011.

Hrabák, J.: *Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře*, Praha, Československý spisovatel 1986.

Christie, A.: *Vlastní životopis*, Praha, Knižní klub 2013.

Macura, V. a kol.: *Slovník světových literárních děl*, Praha, Odeon 1989. 2 sv.

Mocná, D.: *Encyklopedie literárních žánrů: Detektivka*, Praha-Litomyšl, Paseka 2004.

Procházka, M.: *Slovník spisovatelů*, Praha, Libri 2003.

Rollyson, C.: *Critical Survey of Mystery and Detective Fiction (Critical Surveys of Literature)*, Pasadena, Hackensack: Salem Press, Inc, 2008, Revised Edition, Volume 1.

Sýkora, M. a kol.: *Britské detektivky: od románu k televizní sérii*, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2012.

Škvorecký, J.: *Nápady čtenáře detektivek*, Praha, AIEP 1965.

VLAŠÍN, Š., ed.: *Slovník literární teorie*, Praha, Československý spisovatel 1984. [dostupné online: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/prirucky/slovnikove/142-slovník-literární-teorie>]

- Elektronické zdroje

Následující webové stránky jsem navštěvovala vícekrát a dívala jsem se na ně pravidelně a na velké množství dat a informací, proto uvádím jen základní podobu odkazu. Pokud z nich cituji, v práci je uvedena konkrétní podoba odkazu.

Československá bibliografická databáze: <https://www.cbdb.cz/>

Databáze Národní knihovny ČR: <https://aleph.nkp.cz/>

Databazeknih.cz ... Váš knižní svět.: <https://www.databazeknih.cz/>

Knihy Dobrovský: <https://www.knihydobrovsky.cz/>

Knižní klub: <https://www.knizniklub.cz/>

Pitaval – databáze detektivní, thrillerové a špionážní literatury: <https://www.pitaval.cz/>

Retrospektivní bibliografie české literatury 1775–1945: <https://retrobi.ucl.cas.cz>

Slovník české literatury po roce 1945: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

Společnost Agathy Christie: <http://www.agatha.cz>

The Home Of Agatha Christie: <https://www.agathachristie.com>

Wikipedie, otevřená encyklopedie: <https://en.wikipedia.org/wiki/>,

<https://cs.wikipedia.org/wiki/>

Následující webové stránky jsem použila v práci jen jednou, proto uvádím konkrétní podobu odkazu, která se v práci nachází jako odkaz k citaci.

<https://www.britannica.com/biography/Max-Mallowan>
http://www.sundaytimes.lk/101226/Plus/plus_01.html
<https://www.guinnessworldrecords.com/news/2018/10/5-page-turning-book-facts>
<http://www.unesco.org/xtrans/bsstatexp.aspx?crit1L=5&nTyp=min&topN=50>
<https://uk.the-mousetrap.co.uk/the-history/>
<https://uk.the-mousetrap.co.uk/about-the-show/>
<https://www.penguin.co.uk/company/publishers/cornerstone/william-heinemann.html>
<https://vis.idu.cz/Productions.aspx>
<http://www.dilia.cz/index.php/o-nas>
<https://www.kalibr-knihy.cz/#o-nakladatelstvi>
<http://www.e-garamond.cz/index.php?page=obsah&arg1=o-nas>
<https://www.ikar.cz/#o-nakladatelstvi>
<http://www.brana-knihy.cz/o-nas/>
https://www.megaknihy.cz/209_barbara-wood?p=1
<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/92296/?lang=en>
<https://theses.cz/id/qirk55/00162805-178566622.pdf>
<http://www.i-senior.cz/sestakovy-hrdina-nick-carter/>

Příloha 1 - Kompletní bibliografie Agathy Christie

- **Romány a povídkové sbírky**

Název (originální název v závorce)	Rok originálního vydání
Záhada na zámku Styles (The Mysterious Affair at Styles)	1920
Tajemný protivník (The Secret Adversary)	1922
Vražda na golfovém hřišti (The Murder of the Links)	1923

Muž v hnědém obleku (The Man in the Brown Suit)	1924
Poirotova pátrání (Poirot Investigates)	1924
Tajemství Chimneys (The Secret of Chimneys)	1925
Vražda Rogera Ackroyda (The Murder of Roger Ackroyd)	1926
Velká čtyřka (The Big Four)	1927
Záhada Modrého vlaku (The Mystery of the Blue Train)	1928
Záhada Sedmi Ciferníků (The Seven Dials Mystery)	1929
Zločiny pro dva (Partners in Crime)	1929
Vražda na faře (The Murder at the Vicarage)	1930
Záhadný pan Quin (The Mysterious Mr Quin)	1930
Sittafordská záhada (The Sittaford Mystery)	1931
Dům na úskalí (Peril at End House)	1932
Třináct záhad (The Thirteen Problems)	1932
Lord Edgware umírá / Smrt lorda Edgwarea (Lord Edgware Dies)	1933
Smrtonoš (The Hound of Death)	1933
Parker Pyne zasahuje (Parker Pyne Investigates)	1934
Proč nepožádali Evanse? (Why Didn't They Ask Evans?)	1934
Vražda v Orient-expresu (Murder on the Orient Express)	1934
Záhadné zmizení lorda Listerdalea (The Listerdale Mystery)	1934
Smrt v oblacích (Death in the Clouds)	1935
Tragédie o třech jednáních (Three Act Tragedy)	1935
Karty na stole (Cards on the Table)	1936
Vražda v Mezopotámii (Murder in Mesopotamia)	1936
Vraždy podle abecedy (The ABC Murders)	1936
Němý svědek (Dumb Witness)	1937
Smrt na Nilu (Death on the Nile)	1937
Vražda v postranní ulici (Murder in the Mews)	1937
Schůzka se smrtí (Appointment with Death)	1938
Vánoce Hercula Poirota (Hercule Poirot's Christmas)	1938
Deset malých černoušků (And Then There Were None)	1939
Vždyť je to hračka (Murder Is Easy)	1939
Nástrahy zubařského křesla (One, Two, Buckle My Shoe)	1940
Temný cypřiš (Sad Cypress)	1940
N či M (N or M?)	1941
Zlo pod sluncem (Evil under the Sun)	1941

Mrtvá v knihovně (The Body in the Library)	1942
Není kouře bez ohýnku (The Moving Finger)	1943
Pět malých prasátek (Five Little Pigs)	1943
Nultá hodina (Towards Zero)	1944
Cyankáli v šampaňském (Sparkling Cyanide)	1945
Nakonec přijde smrt (Death Comes as the End)	1945
Poslední víkend (The Hollow)	1946
Herkulovské úkoly pro Hercula Poirota (The Labours of Hercules)	1947
Čas přílivu / Na vrcholu vlny (Taken at the Flood)	1948
Hadí doupě (Crooked House)	1949
Oznamuje se vražda (A Murder Is Anouncend)	1950
Sešli se v Bagdádu (They Came to Baghdad)	1951
Smrt staré posluhovačky (Mrs. McGinty's Dead)	1952
Smysluplná vražda (They Do It with Mirrors)	1952
Kapsa plná žita (A Pocket Full of Rye)	1953
Po pohřbu (After the Funeral)	1953
Místo určení neznámé (Destination Unknown)	1954
Zlatá brána otevřená (Hickory Dickory Dock)	1955
Hra na vraždu (Dead Man's Folly)	1956
Vlak z Paddingtonu (4:50 from Paddington)	1957
Zkouška nevinny (Ordeal by Innocence)	1958
Kočka mezi holuby (Cat Among the Pigeons)	1959
Královský rubín (The Adventure of the Christmas Pudding)	1960
Plavý kůň (The Pale Horse)	1961
Prasklé zrcadlo (The Mirror Crack'd from Side to Side)	1962
Hodiny (The Clocks)	1963
Karibské tajemství (A Caribbean Mystery)	1964
V hotelu Bertram (At Bertram's Hotel)	1965
Třetí dívka (Third Girl)	1966
Nekonečná noc (Endless Night)	1967
Dům u kanálu (By the Pricking of My Thumbs)	1968
Viděla jsem vraždu (Hallowe'en Party)	1969
Cestující do Frankfurtu (Passenger to Frankfurt)	1970
Nemesis (Nemesis)	1971
Sloni mají paměť (Elephants Can Remember)	1972

Brána osudu (Postern of Fate)	1973
Rané případy Hercula Poirota (Poirot's Early Cases)	1974
Opona (Curtain: Poirot's Last Case)	1975
Zapomenutá vražda (Sleeping Murder)	1976
Poslední případy slečny Marplové (Miss Marple's Final Cases)	1979
Potíže v zálivu Pollensa (Problem at Pollensa Bay)	1991
Dokud světlo nepohasne (While the Light Lasts)	1997

- **Divadelní hry**¹³⁹

Název (originální název v závorce)	Rok originálního vydání
Tajemství Chimneys (The Secret of Chimneys)	1925
Černá káva (Black Coffee)	1930
Deset malých černoušků (Ten Little Niggers)	1943
Schůzka se smrtí (Appointment with Death)	1945
Vražda na Nilu (Murder on the Nile)	1946
Poslední weekend (The Hollow)	1951
Past na myši (The Mousetrap)	1952
Korunní svědek/Svědčyně obžaloby/Svědka obžaloby (Witness for the Prosecution)	1953
Pavučina (Spider's Web)	1954
Nultá hodina (Towards Zero)	1956
Neočekávaný host (The Unexpected Guest)	1958
Rozsudek (Verdict)	1958
Ohlédnutí za vraždou (Go Back for Murder)	1960
Trojčinka (Rule of Three)	1962
Tři šumaři (Fiddlers Three)	1972
Achnaton (Akhnaton)	1973

- **Knihy vydané pod pseudonymem Mary Westmacott**

Originální název (česky název v závorce, je-li)	Rok originálního vydání
Giant's Bread	1930
Unfinished Portrait (Nedokončený portrét)	1934
Sent in the Spring (Odloučení zjara)	1944

139 Některé hry jsou původní, některé zadaptované Agathou Christie. Ve výčtu nejsou uvedené hry, které zadaptoval někdo jiný na motivy jejich příběhů.

The Rose and the Yew Tree	1947
A Daughter's a Daughter	1952
The Burden (Břímě)	1956

- **Jiné**

Název (originální název v závorce)	Rok originálního vydání
Pověz mi, jak žijete (Come, Tell Me How You Live)	1946
– (Star Over Bethlehem and Other Stories)	1965
Básně (Poems) (obsahuje sbírku básní vydanou již 1924 Cesta snů (The Road of Dreams))	1973
Vlastní životopis (An Autobiography)	1977
Velká výprava – Dopisy a fotografie z putování po Britském impériu (The Grand Tour)	2012